

PVDA

CONGRES VOORSTELLEN

VOOR HET CONGRES VAN
15 EN 16 FEBRUARI 2014
TE BREDA

INHOUD

Aanbiedingsbrief	5
Nieuwe werkwijze Congres "Vergaderen à la Noten"	7
Concept Verkiezingsprogramma Europese Verkiezingen 2014	
Inleiding	9
1. Uit de crisis	
Financiële sector gezond en dienstbaar maken	10
Een stabiele munt, ruimte voor herstel	11
We roepen belastingontwijking een halt toe	12
Meer dan markt en munt	13
2. Aan het werk	
Werk centraal	14
Bestrijden van jeugdwerkloosheid	14
Investeren in ondernemers & innovatie	15
Tegen uitbuiting, voor goed werk en eerlijke concurrentie	16
3. Samen sterker	
Veiligheid over grenzen heen	17
Vrij verkeer en gezamenlijk asielbeleid	17
Ruime mogelijkheden, goed geïnformeerd en beschermd	18
Kiezen voor duurzaamheid	19
4. Voor een betere wereld	
Goed werk en eerlijke handel	20
Effectieve ontwikkelingssamenwerking	21
Vrede, veiligheid en mensenrechten	21
Nabuuerschap en uitbreiding	22
5. Wij zijn Europa	
Onze waardengemeenschap	23
Mee met de tijd	24
Onze stem in Europa	24
Verantwoording	26
Wijzigingsvoorstellen statuten en reglementen	27

13 december 2013

Beste partijgenoot,

Hierbij bied ik je met veel genoegen de congresstukken aan voor ons congres op 15 en 16 februari in Breda. Met alle afdelingen in opperste paraatheid voor de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen belooft het een levendig congres te worden. Het zal voor een groot deel in het teken staan van Europa.

In deze bundel van congresstukken vind je het verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen, de statutenwijzigingen naar aanleiding van besluiten uit het vorige congres en wijzigingen die volgen uit het rapport van de Werkgroep integriteit.

Ook zullen we tijdens het congres de kandidatenlijst voor de Europese verkiezingen vaststellen, kiezen we een gedeeltelijk nieuw partijbestuur en gaan we plenair in debat over het recentelijk gepresenteerde rapport van de Commissie Melkert "De bakens verzetten; De economie terug naar de mensen, investeren in werk en innovatie". Tevens wordt de voortgang en uitwerking van de commissie Noten over Ledendemocratie uitvoerig besproken. Meer informatie hierover volgt in de beschrijvingsbrief.

De afdelingen hebben tot vrijdag 10 januari om 10.00 uur de mogelijkheid amendementen in te dienen. Dit kan via de 'amendeertool', te vinden op mijn.pyda.nl. Hier is ook een handleiding te vinden voor het amenderen via deze 'amendeertool'. Ik zou je willen aanraden niet tot het laatste moment te wachten met het indienen van de amendementen, en er voor de zekerheid op tijd mee te beginnen.

De beschrijvingsbrief, met daarin de ingediende amendementen en preadviezen op de bijgaande congresvoorstellen, kan je uiterlijk op zaterdag 25 januari verwachten.

Namens het Partijbestuur wens ik jou en jouw afdeling een goede voorbereiding en een mooi en bewogen congres toe.

Met hartelijke groet,

Hans Spekman

NIEUWE WERKWIJZE CONGRES

"VERGADEREN À LA NOTEN"

Afgelopen Congres is vastgesteld dat de ledendemocratie van de Partij een impuls moet krijgen. Directere invloed van de leden op de besluitvorming en betere kwaliteit van "het debat" in de Partij.

Daarnaast een pleidooi om meer gebruik te maken van moderne mediamogelijkheden. Dit alles komt voort uit het rapport Noten. Het Partijbestuur is opgeroepen om met voorstellen te komen om hier nadere invulling aan te geven.

Deze opgave is door het Partijbestuur voortvarend opgepakt, maar blijkt op heel veel praktische vragen te stuiten. Verder is het uiteraard zo dat als de één meer invloed heeft, dit gevolgen heeft voor de ander. Samen met het Partijbestuur willen we als presidium op twee manieren voortgang boeken in dit belangrijke onderwerp. De eerste is dat wij komend Congres enigszins willen gaan werken in de lijn van de resolutie die hierover is vastgesteld. In de tweede plaats willen we de discussie over de praktische invulling van de resolutie samen met de leden doen. Hiertoe wordt op het Congres apart ruimte gecreëerd. We lichten onderstaand een en ander toe.

Komend Congres willen we bij twee agendapunten de vergadering anders vormgeven dan gebruikelijk. Verder willen we in de aanloop van het Congres ook sturen op de moties/ amendementen die ter discussie komen. Of u hiermee instemt, zullen we uiteraard aan het begin van het Congres aan u voorleggen.

In de aanloop van het Congres is het gebruikelijk dat vele afdelingen moties en amendementen opstellen. Soms gaat het om honderden amendementen per agendapunt. Dit werkt niet prettig, omdat in de veelheid de hoofdlijn verloren dreigt te gaan. We willen daarom gaan werken met een mogelijkheid om amendementen van anderen te steunen. De amendementen die de meeste steun krijgen, worden tijdens het Congres het meest uitgebreid behandeld. Het is dus zaak om zoveel mogelijk steun voor jouw amendement te krijgen of aan te sluiten bij het amendement van een ander die ongeveer hetzelfde tracht te bereiken. De afdelingen bepalen zo zelf wat hoofdzaken en bijzaken zijn.

Voor het agendapunt 'ledendemocratie' willen we op zaterdagochtend de stand van zaken plenair kort presenteren met daarbij specifieke uitwerkingsvragen. In de beschrijvingsbrief zal het partijbestuur een stand van zaken geven en een voorstel doen voor het vervolgstappen. 's Middags organiseren we tijdens het wandelgangenprogramma een interactieve sessie met leden en afgevaardigden om dilemma's uit te werken en ideeën op te doen. Met de resultaten van deze discussie, stelt het Congres op zondag een vervolgopdracht vast om de ledendemocratie vervolgens verder uit te werken. In het Congres van 2015 kunnen de statuten/reglementen worden aangepast voor zover dat nodig is.

Verder willen we de discussie van het rapport 'Melkert' ("De bakens verzetten; De economie terug naar de mensen, investeren in werk en innovatie") bespreken op een andere dan de gebruikelijke manier. We stellen voor om de discussie te voeren met een beperkt aantal partijgenoten die het onderwerp inhoudelijk goed beheersen, waarbij alle voor- en nadelen van het rapport scherp voor het voetlicht komen. Dit betekent dus agendabehandeling waarbij niet sprekersbriefjes bepalend zijn voor de opzet van de debatten.

We hopen hiermee vooruitlopend en in de geest van het rapport Noten op een inspirerend Congres dat leden en afgevaardigden de ruimte geeft, maar dat zich ook richt op de hoofdlijnen van het debat en aantrekkelijk is voor alle partijgenoten.

Vriendelijke groet,

namens het Presidium,
Marnix Norder

CONCEPT VERKIEZINGSPROGRAMMA

EUROPESE VERKIEZINGEN 2014

Inleiding

(NIET AMENDEERBAAR)

De Partij van de Arbeid kiest voor een Europa dat werkt. Werkt aan vertrouwen, aan vooruitgang, aan welvaart en welzijn. Aan een Europa dat haar belofte weer waarmaakt.

Lange tijd betekende de Europese Unie vooruitgang voor de landen die er deel van uitmaakten en perspectief op vooruitgang voor de landen die graag mee wilden doen. Jarenlang hebben we geprofiteerd van die EU. Van de vrede en stabiliteit die de samenwerking ons bracht. Van een groeiende economie, vooral omdat we steeds makkelijker met elkaar konden handelen. Samen maakten we de droom van “nooit meer oorlog” waar. Samen werden we de grootste economie ter wereld. Samen bereidden we ons voor op de toekomst.

De laatste jaren stond Europa voor veel mensen echter gelijk aan crisis. Door de bankencrisis, die oversloeg op landen en op onze gemeenschappelijke munt, kregen onze economieën het stevig voor de kiezen. Zekerheden stonden op het spel, de ergste doemscenario's kwamen soms angstig dichtbij. Op cruciale momenten was een scherpe ruk aan het stuur nodig. Om stabiliteit te herstellen, om vertrouwen terug te winnen. Inmiddels zijn we bezig om de oorzaken van die crisis te bestrijden en de weg naar boven terug te vinden.

Voor een Europa dat werkt is het nodig om die inspanningen door te zetten. Maar daarmee zijn we er nog niet. Juist in de komende jaren moet er veel gebeuren om Europa weer op het juiste spoor te krijgen. Het moet anders en het moet beter.

Allereerst moeten we er voor zorgen dat we de crisis definitief achter ons laten. Door de banken weer gezond en dienstbaar te maken. Door korte metten te maken met belastingontwijking en door een einde te maken aan doorgesloten marktdenken. Door het vertrouwen te herstellen. Niet alleen in onze gezamenlijke munt, maar vooral ook in elkaar. Zodat landen weer de ruimte krijgen om te groeien en om de sociale problemen aan te pakken die als gevolg van de crisis zijn ontstaan.

Daarbij staat werk voor ons centraal. We zetten alles op alles om de enorme werkloosheid in Europa, bij jong en oud, aan te pakken. Ondernemers moeten weer kunnen investeren en innoveren. Fondsen kunnen slimmer en met meer lef ingezet worden. Ook de ambities voor een duurzame economie worden stevig opgeschroefd. Alles gericht op het creëren van banen. En waar je in Europa ook werkt: het moet eerlijk en met bescherming van sociale rechten.

We zullen het hoe dan ook samen moeten blijven doen. Omdat er uitdagingen zijn die we niet meer alleen aankunnen. Omdat kansen anders onbenut blijven. Omdat we leven in een snel veranderende wereld waarin we onze stem willen laten horen. Maar vooral omdat de Europese Unie niet draait om “Brussel”, maar staat voor 28 landen en 500 miljoen mensen die – ondanks tegenslagen – een aantal kernwaarden met elkaar delen, over grenzen heen. Europa: dat zijn wij zelf.

Slagen we erin om de balans in het Europa van vandaag te herstellen, dan kunnen we het Europa van morgen waarmaken.

Het wordt geen eenvoudige opgave. Want de makkelijke verhalen zullen ons om de oren vliegen. Verhalen over een Europa waarin iedereen zich in het eigen huis terugtrekt, deuren en ramen op slot. En verhalen over hoe met een grote sprong voorwaarts alle problemen als vanzelf zouden verdwijnen. De verhalen van doemdenkers en die van dagdromers.

Dit verkiezingsprogramma is niet gestoeld op mooie verhalen. Ook niet op gemakkelijke verhalen. Maar wel op het enige verhaal dat een reëel perspectief biedt. Een perspectief op een Europa dat weer werkt.

Laten we over vijf jaar vaststellen dat de Partij van de Arbeid heeft kunnen bijdragen aan het terugbrengen van de balans in het huidige Europa. Door urgente problemen te benoemen en van een oplossing te voorzien. Door bij te sturen waar het fout dreigt te gaan. Door in te spelen op kansen. En door vastberaden koers te houden richting een Europa dat weer werkt. Richting het Europa van onze idealen.

1. Uit de crisis

(AMENDEERBAAR)

De laatste jaren stond 'Europa' gelijk aan 'crisis'. De oorzaken van die crisis zijn veelzijdig en complex. Er is te veel en te risicovol geleend door landen, banken en particulieren. Hervormingen zijn te lang uitgesteld. Er hebben zich gevaarlijke hoeveelheden lucht gevormd in bijvoorbeeld de huizenmarkt en de financiële sector. Die lucht moet er nu uit en ook overheden moeten hun verantwoordelijkheid nemen. Het weer gezond maken van de economie en van de overheidsfinanciën is een noodzakelijk, maar ook een pijnlijk proces. Daar zijn we ons goed van bewust.

De financiële crisis heeft onze economie hard geraakt. We zijn al jaren bezig om de oorzaken van de crisis te bestrijden en om nieuwe tegenslagen af te wenden. De ene Europese top volgde de andere in rap tempo op. Er is een scala aan soms draconische noodmaatregelen getroffen om de crisis in Europa te bezweren. Veel van die maatregelen waren er op gericht om op de korte termijn het vertrouwen van financiële markten terug te winnen. Daarbij was het ook nodig om meer bevoegdheden met elkaar te gaan delen; meer wellicht dan we eigenlijk comfortabel vonden.

Nu Europa langzaam maar zeker uit het dal klimt en de rook begint op te trekken worden de gevolgen van de crisis steeds zichtbaarder. De gebeurtenissen en besluiten van de afgelopen jaren hebben diepe sporen nagelaten. In grote delen van Europa heeft de werkloosheid schrikbarende vormen aangenomen. Het vertrouwen in de Europese samenwerking liep daarbij ook een deuk op. Burgers voelen dat zij de rekening van de crisis op hun bordje krijgen, terwijl het de bankiers waren die de problemen veroorzaakt hebben door wereldwijd onverantwoorde risico's te nemen.

In ons Europa willen we dat er niet alleen naar de cijfers gekeken wordt – niet slechts naar begrotingsnormen en bezuinigingspakketten - maar vooral ook naar de gevolgen voor mensen. We willen dat zorgen serieus genomen worden en dat daar naar gehandeld wordt. Daarom moet onverantwoord gedrag door bankiers en belastingontwijkers een halt toegeroepen worden. Daarom willen we een Europa dat zich gaan richten op werkgelegenheid en eerlijke concurrentie en is het van belang dat er weer ruimte en perspectief komt voor herstel. In plaats van een onderlinge race to the bottom, streven we samen naar een sterker en socialer Europa.

Financiële sector gezond en dienstbaar maken

De crisis in de financiële sector heeft hele landen gedestabiliseerd en de Europese economie aan de rand van de afgrond gebracht. Overheden hebben banken met miljarden aan belastinggeld overeind gehouden. De omvang en rol van de financiële sector moet weer in verhouding komen te staan tot haar dienende functie in de Europese economie. Het is daarom nodig dat toezicht en regels fors worden aangescherpt om een volgende crisis te voorkomen.

Om dit toezicht uit te voeren is intensievere samenwerking in Europa nodig: een Europese Bankenunie. Want alleen zo staan we sterk genoeg om effectief toezicht te houden op een sector die grensoverschrijdend opereert en van grote invloed is op de financiële stabiliteit van lidstaten. Alleen samen kunnen we voorkomen dat banken landen tegen elkaar uitspelen om regels te omzeilen. Alleen samen kan kapitaalvlucht tussen landen voorkomen worden en kunnen de kosten van het faillissement van een bank voor belastingbetalers worden gedrukt. Daarom werken we gestaag door aan de ontwikkeling van een Bankenunie.

Een eerlijke verdeling van de financiële risico's is voor de PvdA grondbeginsel van zo'n Bankenunie: geen publieke rekening voor privaat genomen risico's. In een Bankenunie betalen niet langer de overheid en de belastingbetaler voor een omvallende bank, maar eerst en vooral de aandeel- en obligatiehouders. Daar hebben we de afgelopen jaren al stevig aan gewerkt en daar gaan we mee door.

- De PvdA wil dat er stevig toezicht komt op de bankensector door de Europese Centrale Bank (ECB). Met gelijke en goede financiële regels in heel Europa, zoals voor het veiligstellen van spaartegoeden (depositogarantiestelsel).
- Voordat er Europees toezicht komt moeten alle banken doorgelicht worden. Zo kunnen we risico's in kaart te brengen en ze voor de start van de Bankenunie gezamenlijk uit de wereld helpen.
- Aangescherpte financiële regels moeten ervoor zorgen dat banken geen onverantwoorde risico's meer kunnen nemen. De buffers van banken moeten omhoog, handelsactiviteiten moeten worden gescheiden van de activiteiten van de bank voor algemeen belang (nutsdelen).
- Financiële fraude zoals marktmanipulatie wordt adequaat aangepakt door gezamenlijk Europees optreden en strafrechtelijke sancties. Mensen moeten kunnen zien dat rechtvaardigheid hoort bij een aanpak om het vertrouwen in de markt te herstellen.
- Samen optreden werkt. Bonussen in Europa zijn inmiddels gemaximeerd. Wij willen nog strengere Europese afspraken om exorbitante bonussen in de financiële sector aan banden te leggen: maximaal 20 procent van het jaarsalaris.
- Ook investeerders moeten de kosten van een dreigend faillissement van een bank dragen. De belastingbetaler is te vaak opgedraaid voor de kosten van omvallende banken. Er komt een Europese Resolutieautoriteit komen die het faillissement van banken afwikkelt. De bijdrage van de private sector staat hierbij voorop.
- Er komt een Europese belasting op financiële transacties waarvan de opbrengsten terugvloeien naar de lidstaten en de pensioenfondsen worden uitgezonderd.
- Het soms destabiliserende effect van door computers gestuurde flitshandel op Europese financiële markten wordt bestreden. Er komt een vergunningplicht voor handelaren en de mogelijkheid om handelsplatformen tijdelijk stil te leggen.
- Een Europees depositogarantiestelsel ziet de PvdA als het sluitstuk van de bankenunie.

**‘BANKEN AAN
BANDEN LEGGEN’
– CANVAS**

(NIET AMENDEERBAAR)

Een stabiele munt, ruimte voor herstel

De afgelopen vijf jaar zijn er stappen gezet om te komen tot een stabiele Euro en Eurozone. Noodfondsen kregen een permanent karakter in de vorm van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM). En bij het stabiliseren van landen - zoals onlangs bij de redding van Cyprus - wordt tegenwoordig meer rekening gehouden met de houdbaarheid van de schulden van landen en wordt eerder een beroep gedaan op grote spaarders en private partijen.

Maar er is meer nodig. Zo zou de zogeheten Trojka (Europese Commissie, IMF en ECB) in de beoordeling van landen die gesteund worden met noodfondsen, meer rekening moeten houden met sociale effecten van crisismaatregelen. Naast het wegwerken van schulden moeten landen geholpen worden bij de wederopbouw van hun economie.

Duidelijke afspraken over houdbare overheidsfinanciën zoals vastgelegd in het stabiliteits- en groeipact, zijn nodig in een muntunie. Maar veel landen, ook Nederland, bleken door forse economische tegenwind niet in staat het begrotingstekort binnen de afgesproken termijn onder de grens van 3 procent te krijgen. Er is gebleken dat er binnen de huidige regels onvoldoende ruimte is voor hervormingen die de structurele kracht van de economie versterken. Bovendien wordt er onvoldoende rekening gehouden met de sociale gevolgen van stevige bezuinigingen. De regels zijn dus aan herziening toe.

Sinds enige tijd gaat de Commissie flexibeler om met de bezuinigingsregels, om landen die in de problemen zitten meer tijd te geven om te herstellen. Dat is ook nodig. Gevolg is wel dat er een situatie is ontstaan waarin het nu aan de Commissie is, in het bijzonder aan de begrotingscommissaris, om in te schatten hoe strikt de begrotingsregels van land tot land toegepast worden. Dat is een onwenselijke situatie.

- We houden ons aan gemaakte afspraken. Zonder duidelijke regels over de begroting en de omvang van de staatsschuld kan een muntunie immers niet functioneren. Alleen als wij zelf doen wat nodig is, kunnen we dat ook van andere landen vragen.
- We pleiten wel voor aanpassing van deze regels, die te eenzijdig op begrotingsnormen zijn gericht. Bij het op orde brengen van overheidsfinanciën worden financiële, economische én sociale factoren voortaan in

onderlinge samenhang gewogen. Hierdoor wordt de balans in de afspraken versterkt.

- Naast begrotingsdoelen en economische analyses komt er een 'scorebord voor sociale en werkgelegenheidsaspecten' met meetbare doelstellingen. De Commissie kijkt in het bijzonder naar een maximale werkloosheidsnorm. Daarnaast gelden sociale indicatoren als verlies van koopkracht en toename van inkomensongelijkheid. Een duidelijk gedefinieerde set van indicatoren draagt bij aan een objectieve en transparante afweging door de Commissie.
- Landen die serieus bezig zijn met het op orde brengen van hun overheidsfinanciën, het versterken van hun economie (waaronder ook het investeren in 'menselijk kapitaal') krijgen extra tijd om aan begrotingsdoelstellingen te voldoen. Op die manier krijgen landen meer ruimte om te investeren in economisch herstel en werkgelegenheid.
- De ministers van Sociale Zaken krijgen een gelijke positie naast de ministers van Financiën. Besluitvorming vindt dus niet alleen plaatst langs de financiële meetlat maar ook op basis van sociaal-economische doelstellingen. Ook sociale partners moeten een prominenter rol krijgen in de besluitvorming op EU-niveau.
- Het Europees noodfonds moet eerder aangesproken kunnen worden, voordat bij landen het water aan de lippen staat. Onder strikte voorwaarden, net als bij het IMF. Zo kan erger worden voorkomen en kunnen de kosten voor de belastingbetaler drastisch beperkt worden.
- Op termijn is invoering van een vorm van eurobonds mogelijk, maar eerst moeten de Europese economieën naar elkaar toe groeien en de oprichting van de Bankunie voltooid zijn. Eurobonds kunnen worden gebruikt voor de financiering van de eerste 60 procent van de staatsschuld, daarboven kunnen landen zelf obligaties uitgeven. Met eurobonds kunnen we de kracht van de gezamenlijke Europese economieën gebruiken om de financieel-economische stabiliteit te vergroten.

We roepen belastingontwijking een halt toe

Een Europa dat werkt, werkt hard aan het tegengaan van belastingontwijking door individuen en bedrijven. Niet alleen lopen Europese lidstaten en ontwikkelingslanden jaarlijks vele honderden miljarden mis aan belastinginkomsten, ook zorgt het ontwijken van belastingen voor een ongelijk speelveld voor bedrijven in Europa en daarbuiten en ondermijnt de duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding in ontwikkelingslanden. Van burgers verwachten we dat ze netjes belasting afdragen, dat verwachten we dus ook van bedrijven. Voor een beter Europa is een effectieve gezamenlijke aanpak noodzakelijk.

De eerste stappen zijn al in 2012 gezet in het Europese Actieplan voor het tegengaan van belastingontwijking. Het verbeteren van het uitwisselen van gegevens over belastingafdracht is een goed begin. Maar er is meer nodig.

(NIET AMENDEERBAAR)

'EUROPEES ACTIEPLAN TEGEN STRUCTURELE BELASTING-ONTDUIKING EN BELASTINGONTWIJKING' WALTER PFEIL

- We maken een einde aan de concurrentie tussen landen waarbij elke lidstaat steeds lagere vennootschapsbelasting vraagt in de hoop dat bedrijven zich in betreffend land zullen vestigen. Hiertoe moeten de vennootschapsbelasting (grondslag en tarief) van lidstaten meer naar elkaar toe groeien. Ook moet er meer openheid komen als het gaat om de afspraken die lidstaten maken met individuele bedrijven.
  - Er moeten op Europees niveau bindende afspraken gemaakt worden tussen lidstaten om een einde te maken aan belastingroutes waarmee grote bedrijven belasting ontwijken en vermijden.
- Europese landen dienen het bankgeheim op te heffen.
  - Multinationals worden verplicht om per land waar zij actief zijn openbaar te maken hoeveel belasting ze er betalen (*country-by-country reporting*). Transparantie is noodzakelijk voor het effectief tegengaan van belastingontwijking.
  - We willen een duidelijkere link tussen de activiteiten van een bedrijf en het land waar het bedrijf belasting betaalt. We maken een einde aan brievenbusconstructies waarbij bedrijven alleen ergens (juridisch) gevestigd zijn vanwege voordelige fiscale constructies.
  - Europa moet het voortouw nemen in het onder de loep nemen van internationale (belasting)verdragen met ontwikkelingslanden om misbruik van belastingwetgeving tegen te gaan.

Meer dan markt en munt

Economische vrijheden in Europa zijn een groot goed. Maar deze vrijheden kunnen ook conflicteren met belangrijke sociale afspraken op nationaal niveau waaraan we zeer hechten. Er moet een einde komen aan het ondermijnen van sociale rechten in de lidstaten als gevolg van afspraken rondom de Europese interne markt. Het concurreren op arbeidsvoorwaarden in plaats van op productiviteit leidt tot een race to the bottom, waarbij de werkgever met de meest creatieve schijnconstructies wint. Dat is onaanvaardbaar.

Wat nodig is, zijn afspraken op Europees niveau om eerlijke concurrentie te garanderen. Als we blijven roepen dat Brussel overall af moet blijven, gaan we op papier misschien nog wel over ons eigen arbeidsmarktbeleid, maar blijkt dat in praktijk vies tegen te vallen. Daarom pleiten we ervoor om ook op Europees niveau te werken aan de bescherming en versterking van werknemersrechten en nationale verzorgingsstaten.

Lidstaten moeten zelf kunnen beslissen welke (semi-) publieke voorzieningen zij organiseren. Daar waar Europese marktregels te weinig ruimte bieden voor nationale publieke belangen, worden deze aangepast. Zo is het onaanvaardbaar dat Europese regels belemmeren dat we in Nederland ook sociale huisvesting voor mensen met een middeninkomen beschikbaar stellen. Niet langer moeten alleen marktregels centraal staan, maar er moet veel meer gekeken worden naar wat goed is voor mensen en de samenleving als geheel.

- We spreken af dat elke lidstaat sociale doelstellingen moet nastreven. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een stelsel van (relatieve) minimumlonen, een goede oudedagsvoorziening, gelijkheid tussen man en vrouw, een vangnet bij werkloosheid, goed en toegankelijk onderwijs en goede en betaalbare zorg. De vormgeving en uitvoering is en blijft een nationale bevoegdheid.
- Sociale rechten mogen niet langer ondergeschikt zijn aan economische vrijheden. Om de balans te herstellen pleiten we voor het opnemen van een sociale vooruitgangsclausule in de Europese verdragen, die sociale rechten beschermt tegen de negatieve effecten van economische vrijheden.
- Diensten waarvan wij in Nederland vinden dat ze een publieke functie vervullen moeten afgeschermd kunnen worden van de markt. Wanneer Europese aanbesteding een ondermijning dreigt te worden voor vitale publieke belangen, bijvoorbeeld in delen van het openbaar vervoer, de zorg of afvalverwerking, moet van aanbesteding kunnen worden afgezien. Aanbestedingsregels kunnen bovendien overzichtelijker en eenvoudiger.
- Bij de toepassing van de aanbestedingsregels worden sociale- en milieucriteria uitgebreid en versterkt. Daarnaast willen we verankeren dat door middel van voorkeursbeleid opdrachten vaker bij het midden- en kleinbedrijf terechtkomen.
- Provincies en gemeenten moeten meer ruimte hebben en nemen om sociaal verantwoord aan te besteden. We verhogen de drempelbedragen waarboven men tot Europese aanbesteding verplicht is.

***‘PRIVATISEER WATER-
BEDRIJVEN NIET, AL STUURT
‘EUROPA’ DAAR OP AAN.
JE SLACHT DE KIP MET
GOUDEN EIEREN EN NEEMT
RISICO’S MET EERSTE
LEVENSBEOHOEFTE’
PEP MAC RUAIRI***

(NIET AMENDEERBAAR)

2. Aan het werk

(AMENDEERBAAR)

Onze welvaart is voor een groot deel afhankelijk van de Europese Unie. Als het goed gaat met Europa, gaat het goed met Nederland. En omgekeerd, als het slecht gaat met Europa, heeft dat negatieve gevolgen voor Nederland.

Juist voor een handelsland als Nederland levert Europa enorm veel banen op. Door de invoer en uitvoer via de Rotterdamse haven of via Schiphol. Door onze hoogwaardige kennisinstituten en dienstverleners. En dankzij de vele hardwerkende kleine ondernemers die, in een keur van sectoren, hun kansen grijpen op de Europese markt.

Maar onze open economie is ook kwetsbaar voor tegenslag in de ons omringende landen. De landen in het zuiden van Europa zijn het hardst geraakt, maar ook in Nederland is de werkloosheid sneller opgelopen dan verwacht. Aan het verlies van werk gaat maar al te vaak het faillissement van een onderneming vooraf, omdat de vraag wegvalt of omdat het steeds moeilijker is om krediet te krijgen. De economische crisis van de afgelopen jaren laat zich het meest direct voelen als iemand zijn of haar baan verliest. Vooral de jeugdwerkloosheid is dramatisch gestegen. Voor 50-plussers is het juist extra moeilijk om weer aan het werk te komen.

Voor al die werknemers en ondernemers is het van het grootste belang dat Europa weer gaat werken. We moeten werken aan een Europese economie die de toetssteen van de toekomst kan doorstaan. Met kansen voor ondernemers. Met werk in de sectoren waar Europa het verschil kan maken ten opzichte van de rest van de wereld: de hoogwaardige maakindustrie, duurzame technologie en een sterke dienstensector. Met een eerlijke arbeidsmarkt in Europa. Waar bedrijven elkaar niet kapot hoeven te concurreren op de laagste loonkosten, maar juist door samenwerking verder komen. Uitgekiende kruisbestuiving tussen bedrijven en kennisinstellingen leidt tot betere resultaten dan blinde concurrentie. Dat model verdient navolging in de rest van ons continent.

Hoewel het stimuleren van ondernemerschap, werkgelegenheid en de inrichting van het arbeidsmarktbeleid bij uitstek verantwoordelijkheden van de lidstaten zijn, is er ook een rol voor de EU weggelegd. Door werkgelegenheid altijd centraal te stellen, door gericht te investeren in innovatie en ondernemerschap en door te kiezen voor samenwerking en een duurzame toekomst.

Werk centraal

Het terugdringen van de soms torenhoge (jeugd)werkloosheid in sommige Europese landen is onze meest urgente opdracht. Het streven naar een hoog niveau van werkgelegenheid, zoals dat ook in het Verdrag opgenomen is, moet nu een centrale plek krijgen in het volledige EU-beleid. Een duidelijk voorbeeld waar dat nu onvoldoende het geval is, is de Europese Centrale Bank (ECB).

Door het eenzijdige mandaat van de ECB op prijsstabiliteit, kan zij nu niet goed reageren op het probleem van grote werkloosheid in tijden dat het economisch minder gaat. Ook binnen de afspraken die voor de eurolanden gelden, moet meer ruimte komen zodat landen steviger kunnen inzetten op de bestrijding van werkloosheid (zie hoofdstuk 1).

- We willen het mandaat van de ECB uitbreiden met een werkgelegenheidsdoelstelling.

**‘DE ECB MOET NAAST
INFLATIEBESTRIJDING OOK
WERKGELEGENHEID ALS
DOELSTELLING HEBBEN,
ZOALS DE FED DAT HEEFT’
PvdA AFDELING GENEVE**

(NIET AMENDEERBAAR)

Bestrijden van jeugdwerkloosheid

In Spanje en Griekenland is inmiddels de helft van de jongeren werkloos. Ook in Nederland is de jeugdwerkloosheid zorgwekkend toegenomen. In totaal zijn in de eurozone zo'n 20 miljoen mensen op zoek naar een baan, waaronder veel jongeren. De huidige omvang van de jeugdwerkloosheid heeft bovendien grote sociale en (psychische) gezondheidsrisico's. Vooral in het zuiden heeft men steeds minder vertrouwen in de democratie, omdat er geen perspectief op vooruitgang lijkt. Radicalisme ligt op de loer. Het risico op een verloren generatie is uitgegroeid tot een Europees probleem waarvoor een gecoördineerde aanpak is vereist.

Dankzij een initiatief van de Europese sociaaldemocraten in 2013 wordt nu in heel Europa het Europese jeugdwerkgarantieplan uitgevoerd. In het plan staat dat lidstaten binnen vier maanden nadat een jongere (tot 25 jaar) werkloos is geworden, of klaar is met onderwijs, een baan, stage of leerplek moeten aanbieden. Hiervoor wordt 6 miljard euro vanuit Europese fondsen bijgedragen. Maar er moet meer gebeuren.

- De PvdA vindt dat de deelnameleeftijd in het Jeugdwerkgarantieplan verhoogd moet worden van 25 naar 27 jaar. Juist in deze leeftijdscategorie is de werkloosheid erg hoog.
- De PvdA wil de bijdrage aan het jeugdwerkgarantieplan uit de Europese begroting substantieel verhogen. De PvdA wil ook dat meer fondsen van de Europese Investeringsbank specifiek en meetbaar worden verbonden aan het creëren van banen of leer-werkplekken voor jonge mensen.
- De huidige Europese vacaturebank volstaat niet. De PvdA wil dat er op Europees niveau het initiatief komt om afspraken tussen lidstaten te maken zodat mismatches tussen vraag en aanbod verholpen kunnen worden.

den. Een tekort aan bijvoorbeeld technisch geschoold personeel in het ene land kan verholpen worden door een overschot in het andere.

- Om de aanpak van jeugdwerkloosheid op de agenda te houden, pleiten wij voor een jaarlijkse Top van Europese regeringsleiders. In de tussentijd wisselen Europese landen hun beste voorbeelden van effectieve aanpak met elkaar uit, bijvoorbeeld om de aansluiting van (beroeps)onderwijs naar werk te verbeteren.

Investeren in ondernemers & innovatie

De belangrijkste financiële instrumenten die de EU tot haar beschikking heeft om de Europese economieën een impuls te geven zijn de Europese begroting en de Europese Investeringsbank (EIB).

De onderhandelingen over de nieuwe EU-begroting (2014-2020) zijn onlangs afgerond. Nog altijd gaat een groot deel van de begroting van bijna 1000 miljard euro naar 'oud beleid', zoals landbouwsubsidies. De PvdA vindt het een gemiste kans en meent dat dit geld veel gericht ingezet kan worden op zaken die economische groei en werkgelegenheid opleveren. Zoals onderzoek, innovatie, duurzaamheid en ondernemerschap. Ook zouden structuurfondsen alleen naar landen, regio's en mensen (bijvoorbeeld via voedselbanken) moeten gaan die ondersteuning vanuit Europa echt nodig hebben.

Wij gaan ons inzetten voor het moderniseren van de Europese begroting voor duurzame werkgelegenheid tijdens de tussentijdse evaluatie en het Nederland voorzitterschap in 2016.

De Europese Investeringsbank heeft als taak om met gerichte financiering projecten mogelijk te maken die de economische groei stimuleren. Maar nu investeert de EIB niet genoeg in het midden- en kleinbedrijf, terwijl juist daar de banen zitten. De EIB moet de motor worden van (jong) ondernemerschap en het midden- en kleinbedrijf (MKB). Er moet meer risicobereidheid zijn bij het verschaffen van krediet aan ondernemers. Ervaring laat zien dat deze investeringen een vliegwieleffect hebben. Met meer lef kunnen er veel extra banen gecreëerd worden. Daarbij zou de EIB zich vooral moeten richten op landen en gebieden waar de kredietmarkt niet goed werkt of de werkloosheid hoog is.

- De Europese begroting moet verder gemoderniseerd worden zodat fondsen beter ingezet worden op zaken die groei en banen opleveren. De 'budget review' in 2015 en het Nederlandse EU-voorzitterschap in 2016 bieden hiertoe mogelijkheden.
- De controle op de correcte besteding van Europese uitgaven wordt versterkt. Landen worden verplicht een lidstaatverklaring te overleggen met een verantwoording van bestede gelden. Bij fraude of onvoldoende verantwoording worden zij gekort op hun fondsen.
- Het kapitaal waarover de EIB kan beschikken wordt verdubbeld. Dankzij een *multiplier effect* kan met een relatief kleine publieke bijdrage een grote toename van investeringen gerealiseerd worden.
- Extra fondsen worden vooral ingezet in landen en regio's waar de (jeugd)werkloosheid hoog is.
- Het is belangrijk dat ondernemers in Europa echt de mogelijkheid krijgen om te ondernemen. Overbodige Europese regelgeving pakken we aan. Wij vragen de Europese Commissie een *"crowdsourcing project"* op te zetten: MKB'ers/ondernemers kunnen aangeven welke regels hen het meest in de weg zitten. Waar mogelijk worden regels aangepast. Waar dat niet kan, wordt uitgelegd waarom niet.
- De maakindustrie in Europa heeft weer toekomst als we deze kunnen richten op duurzame vernieuwing. De recycle-industrie, het gebruiken van oude producten om hoogwaardige nieuwe producten te maken, levert werk op, op alle niveau's.

**'EEN EUROPEES INDUSTRIE-
BELEID NIEUWE STIJL, GERICHT
OP HET STIMULEREN VAN EEN
KRINGLOOPECONOMIE, CAN
LEIDEN TOT NIEUWE EUROPESE
MAAKINDUSTRIE'**
HERMAN VAN DER PLAS

(NIET AMENDEERBAAR)

Tegen uitbuiting, voor goed werk en eerlijke concurrentie

Het vrije verkeer van werknemers binnen de EU heeft voor veel mensen voordelen. Het is van belang voor onze economieën, vooral voor het segment van de hoogopgeleide beroepen waar zich contouren van een Europese arbeidsmarkt beginnen af te tekenen. Daar komt bij dat het vrije verkeer terecht wordt gezien als een van de pij-

**‘IN DE EU ZELFDE ARBEIDS-
RECHTEN EN ARBEIDSPLICHTEN
VOOR WERKNEMERS EN VOOR
WERKGEVERS. EU ARBEIDS-
INSPECTIE VOOR HANDHAVING
EN HULP’
BOB VAN SCHUYLENBURCH**

lers van het Europese ideaal. Een pijler die ons veel waard is.

Maar tegelijkertijd mogen we onze ogen niet sluiten voor de schaduwzijden van het vrije verkeer van werknemers. De impact die plotselinge, omvangrijke arbeidsmigratie heeft op wijken in onze grote steden en in plattelandsgemeenten moet niet onderschat worden. Als we niet oppassen wordt het vrije verkeer een hebbedingetje van hoogopgeleide professionals, en tegelijkertijd een last voor andere delen van de samenleving. Via ingenieuze constructies werken soms mensen uit vooral Midden- en Oost-Europa voor een appel en een ei in ons land, met alle gevolgen van dien. Gevolgen voor henzelf en gevolgen voor de Nederlandse arbeidsmarkt.

Terwijl Nederlandse werknemers uit de markt geprijsd worden, worden hun collega's uit armere EU-landen soms uitgebuit door werkgevers. Nog te vaak krijgen werknemers te weinig betaald, moeten ze te lang werken en betalen ze te veel huur voor belabberde onderkomens. Niet alleen werknemers, maar ook goede en eerlijke werkgevers zijn hiervan de dupe: zij worden op oneigenlijke wijze beconcurrereerd door werkgevers die een loopje nemen met de regels en het fatsoen. Ter bescherming van werknemers en goede werkgevers moet hier snel een einde aan komen. Dat betekent ook dat lidstaten meer ruimte moeten krijgen om foute bedrijven en werkgevers aan te pakken. Daarnaast geldt dat we soms een pas op de plaats moeten maken als het gaat om het vrije verkeer van werknemers zolang lidstaten onvoldoende in staat zijn om in onderlinge samenwerking gelijk loon voor gelijk werk te garanderen.

- We gaan gelijk werk voor gelijk loon waarborgen, door de diensten- en detacheringsrichtlijn aan te passen. Daardoor gaan werknemers altijd tegen de arbeidsvoorwaarden werken die in het gastland gelden.
- We pakken schijnconstructies omtrent zelfstandigen aan. We maken op Europees niveau afspraken over een definitie van wat zelfstandigen zijn. Het kan niet zo zijn dat werknemers door hun baas gedwongen worden ‘zelfstandig’ te worden en zo hun sociale rechten en bescherming verliezen.
- We gaan de strijd aan met bedrijven die middels ingewikkelde constructies voor een dubbeltje op de eerste rang willen zitten. We accepteren niet dat mensen in Nederland uitgebuit worden en dat tegelijkertijd sociale wetgeving wordt overtreden en ondermijnd. We gaan bedrijven die werknemers uitbuiten en tegen geen of te weinig sociale bescherming of te laag loon meer dan nu aansprakelijk stellen. Hiertoe worden bedrijven ook verantwoordelijk voor de behandeling van werknemers door de bedrijven aan wie ze werk uitbesteden.
- Waar Europese regels belemmeren dat er eisen worden gesteld aan de integratie en inburgering van werknemers uit andere lidstaten, zoals het leren van de lokale taal, pleiten we ervoor dat deze worden aangepast.
- Om regels beter te kunnen handhaven dient de arbeidsinspectie in Europees verband beter samen te werken en meer informatie uit te wisselen. Er komen bindende afspraken als het gaat om de intensiteit en kwaliteit van arbeidsinspecties in de lidstaten. Ook in Nederland moet op dat terrein nog een flinke slag gemaakt worden.
- Voor toekomstige toetreders tot de EU wordt het openstellen van de grenzen voor werknemers op een andere manier vorm gegeven dan de huidige (nogal willekeurige) maximale overgangstermijn van zeven jaar. Pas wanneer een lidstaat voldoet aan bovengenoemde regels, in staat is adequaat toezicht te houden op de arbeidsmarkt en op basis van transparante informatie samen kan werken met instanties hier. In Nederland, geldt het vrij verkeer van werknemers. Dit kan betekenen dat de overgangstermijn soms korter, maar soms ook langer uitvalt dan de huidige regeling.

3. Samen sterker

(AMENDEERBAAR)

Europese samenwerking levert op veel terreinen voordelen op voor Nederlanders. Door zaken gezamenlijk aan te pakken kunnen we doeltreffender en efficiënter zijn en dus betere resultaten behalen. Daar profiteert iedereen van. Zaken als ons milieu, onze privacy en onze telefoonrekening stoppen niet bij de Nederlandse grens. De EU kan haar meerwaarde voor burgers in alle lidstaten bewijzen door op grensoverschrijdende beleidsterreinen samen te werken. Wanneer landen deze dingen op eigen houtje regelen, kunnen problemen niet goed aangepakt worden. De PvdA vindt het belangrijk dat Europese landen, daar waar dat winst oplevert, intensief samenwerken. Samen staan we sterker.

Veiligheid over grenzen heen

Criminaliteit stopt niet bij onze grens. Voor de bestrijding van internationale criminaliteit en terrorisme moeten we samenwerken met andere landen. Alleen samen kunnen we de strijd aan gaan tegen mensenhandel, huwelijksdwang, drugscriminaliteit en financiële misdrijven. Dat geldt ook voor criminaliteit die zich concentreert in grensregio's en voor rondtrekkende criminelen die in ieder land weer berecht worden als *first offenders*. Wel moet er altijd genoeg ruimte zijn voor landen om hun eigen keuzes te maken bij de aanpak van problemen. Ons Nederlandse drugsbeleid is hiervan een voorbeeld.

Onze privacy is door de snelle technologische ontwikkeling steeds meer onder druk komen te staan. We slaan enorme hoeveelheden data op in de *cloud*, zonder te weten waar die gegevens beheerd worden. Onze persoonsgegevens zijn handelswaar geworden zonder dat we daar nog zeggenschap over hebben. De onthullingen over de werkwijze van inlichtingendiensten roepen verontwaardiging en ook heel wat vragen op.

Duidelijk is dat de balans tussen privacy en veiligheid uit het lood geslagen is. Dat moet met urgentie hersteld worden. Daarom zorgen we binnen Europa voor heldere regels die de rechten van burgers centraal stellen. Bovendien moet de EU met anderen, waaronder de VS, veel scherpere afspraken maken zodat onze privacy gegarandeerd wordt.

- De EU zet zich maximaal in voor de bescherming van privacy, zowel online als offline. Persoonsgegevens zijn en blijven eigendom van de persoon, onafhankelijk van de locatie waar deze worden opgeslagen. Iedereen heeft altijd recht op inzage, om informatie te laten vernietigen en om verstrekking van gegevens aan derden te verhinderen.
- Alle nieuwe regelgeving wordt getoetst op privacybescherming en informatievrijheid. Handelsakkoorden met derde landen worden alleen afgesloten wanneer deze waarborgen voor onze privacy bevatten.
- Ook bij de bestrijding van criminaliteit en terrorisme geldt dat dit alleen toegestaan kan zijn in combinatie met strikte wettelijke waarborging en voortdurende toetsing door de rechter.
- Eventuele obstakels tussen lidstaten die een effectieve samenwerking op het gebied van criminaliteitsbestrijding in de weg staan moeten worden weggenomen, waarbij de Europese instanties Europol en Eurojust het voortouw nemen.
- Naast de bestaande registers voor fraude en seksueel misbruik dient er ook een Europese databank voor andersoortige criminaliteit, zoals zakkenrollers, autodieven en andere rondtrekkende criminelen, in het leven te worden geroepen. Dit om ervoor te zorgen dat zij in de verschillende lidstaten niet als *first offenders* te boek komen te staan, maar als veelplegers.
- De EU zet zich maximaal in voor de bescherming van persoonsgegevens, zowel online als offline. Veiligheidsdiensten (van binnen of buiten de EU) mogen nooit inbreken op de privacy zonder strikte wettelijke waarborging en toetsing door de rechter.
- Nieuwe voorstellen voor handhaving van het intellectueel eigendom moeten worden getoetst op privacybescherming en informatievrijheid. Indien deze niet voldoende gewaarborgd blijken zal de PvdA, net als bij ACTA, niet instemmen.
- We blijven ons inzetten voor het wegnemen van onnodige juridische belemmeringen voor burgers en bedrijven die komen door verschillende rechtstelsels. Daarbij moeten we blijven zorgen voor een hoog niveau van rechtspraak binnen de EU, waarbij uiteraard de onafhankelijkheid en integriteit van rechters buiten kijf staat. Maar het strafrechtelijk beleid, zoals die gerelateerd aan euthanasie, abortus en softdrugs, blijft uiteraard een nationale aangelegenheid.

**‘MEER INTERNATIONALE
SAMENWERKING TUSSEN
POLITIEKORPSEN EN EEN
INTERNATIONAAL ONDERZOEKS-
ORGAAN NAAR CORRUPTIE.
SAMEN WERKEN, SAMEN LEREN’
RAYMOND TIMMERS**

(NIET AMENDEERBAAR)

Vrij verkeer en gezamenlijk asielbeleid

Het vrij verkeer van personen is een basisrecht binnen de EU en het vrij verkeer van goederen heeft gezorgd voor de economische ontwikkeling die we sinds de start van de Europese samenwerking meegemaakt hebben. Ondanks alle vooruitgang, zijn er nog steeds belemmeringen voor mensen die bijvoorbeeld aan één kant van de grens wonen en aan de andere kant werken. Voor deze grenswerkers en voor andere Europeanen die graag vrij

rondreizen moet er beter samengewerkt worden, bijvoorbeeld ten aanzien van de mobiliteit van pensioenrechten en beter grensoverschrijdend openbaar vervoer.

Verdergaande samenwerking is nodig waar het de opvang en behandeling van asielzoekers betreft. Het voorkomen van mensensmokkel en van rampen zoals bij Lampedusa is een verantwoordelijkheid die we ons allen moeten aantrekken, aan welke kant van het continent we ook wonen.

- We streven naar één Europees asielbeleid. De toetsing van asielaanvragen wordt hetzelfde in alle lidstaten. Dit om te voorkomen dat vaak kwetsbare asielzoekers het slachtoffer worden van de willekeur van landen.
- De opvang van asielzoekers is een verantwoordelijkheid van alle lidstaten, niet alleen van de landen aan de buitengrenzen. Opvang moet daarom eerlijker verdeeld worden. We streven naar opvangvoorzieningen die voor asielzoekers in alle lidstaten op een gelijk (hoog) niveau liggen.
- In noodsituaties aan de buitengrens, zoals bij bootvluchtelingen, moet duidelijker worden wie verantwoordelijk is en altijd humane opvang worden geboden. Hulp aan mensen in nood mag nooit strafbaar zijn.
- Landen mogen toetreden tot het Verdrag van Schengen als er voldoende vooruitgang is geboekt met het bestrijden van georganiseerde misdaad, corruptie en als er een solide bewaking is van de buitengrens. Ook moet de rechterlijke macht voldoende onafhankelijk functioneren.
- Grensarbeiders die te maken hebben met complexe situaties, bijvoorbeeld rondom pensioenen, belastingen of verzekeringen, moeten kunnen rekenen op adequate hulp. Bij nieuwe nationale wetgeving moeten departementen nagaan of de nieuwe regels expliciete gevolgen hebben voor grensarbeiders.
- Het grensoverschrijdend openbaar vervoer moet beter, frequenter en goedkoper.

Ruime mogelijkheden, goed geïnformeerd en beschermd

Het is voor consumenten steeds moeilijker om inzicht te hebben op hoe producten en prijzen tot stand komen. Om als Europese burger te kunnen vergelijken en kiezen, is goede overzichtelijke informatie van groot belang. Bedrijven geven soms bewust geen duidelijk inzicht in de prijzen en voorwaarden, en soms worden onnodige kosten in rekening gebracht. Bijvoorbeeld bij tarieven voor mobiele telefonie.

Ook voor patiënten en studenten vervagen de grenzen tussen lidstaten. Europese landen moeten samenwerken om te zorgen dat ook zij goede informatie voor handen hebben en dat belemmeringen worden weggenomen. Belangrijk is daarbij dat we ervoor zorgen dat overal in Europa kwaliteit gewaarborgd blijft, bijvoorbeeld door elkaar te informeren over misstanden in bepaalde sectoren.

(NIET AMENDEERBAAR)

***‘IN DE EU ZELFDE ARBEIDS-
RECHTEN EN ARBEIDSPLICHTEN
VOOR WERKNEMERS EN VOOR
WERKGEVERS. EU ARBEIDS-
INSPECTIE VOOR HANDHAVING
EN HULP’
BOB VAN SCHUYLENBURCH***

- Bedrijven moeten, ook online, consumenten helder informeren over de herkomst van producten, prijzen, garanties en andere essentiële verkoopinformatie.
- De PvdA streeft naar één interne telefoonmarkt. De EU heeft geen binnengrenzen. Dat zou ook voor telefonie en internet moeten gelden. De verlaging van de roamingprijzen is een stap vooruit. Internationale beltarieven moeten transparanter worden gemaakt.
- Lidstaten moeten informatie over falende medische professionals verstrekken aan alle andere lidstaten. Een werkverbod kan op die manier effectief in de hele EU-gelden.
- Nieuwe medische hulpmiddelen worden alleen toegestaan na een keuring op Europees niveau.
- Waar mogelijk breiden we de Europese uitwisselingsprogramma's Erasmus (voor studenten in het hoger onderwijs) en Leonardo da Vinci (voor studenten in het beroepsonderwijs) uit. We stimuleren Nederlandse studenten hieraan mee te doen. Ook willen we met meeneembare studiefinanciering hele studies in het buitenland mogelijk maken.
- Juist in tijden van economische crisis is het van belang dat we zorgvuldig aandacht besteden aan wederzijdse erkenning van diploma's en competenties, om ervoor te zorgen dat mensen overal in Europa aan het werk kunnen.

Kiezen voor duurzaamheid

Het is aan ons om de wereld op een goede manier achter te laten voor onze kinderen en kleinkinderen. Grote uitdagingen daarbij zijn klimaatverandering, schaarste van grondstoffen en het behouden van een leefbare wereld voor een almaar stijgend aantal mensen. Dit zijn bij uitstek thema's waar Europese samenwerking noodzakelijk en mogelijk is.

We kiezen in Europa voor ongekende ambitie als het gaat om verduurzaming van onze economie. We willen de motor worden van duurzame technologie in de wereld: dat zorgt voor een gezonde wereld voor onze kinderen en het zorgt voor werkgelegenheid. Het klimaat- en duurzaamheidsdebat hoort in het hart van de sociaal-democratische discussie over het welzijn van mensen.

- Wij willen in 2050 een CO₂ emissie-vrije Europese economie. Al in 2030 moet er tenminste 40% minder CO₂ worden uitgestoten (ten opzichte van 1990). Deze ambities halen we alleen als we Europees samenwerken. Europa kan als grootste economie van de wereld het verschil maken als we de kennis, kunde en kracht bundelen. Bij burgers, in het bedrijfsleven en in de academische wereld, om zo te komen tot de (technologie-) oplossingen voor een duurzame toekomst.
- Europa kan bijvoorbeeld veel sneller een duurzame energievoorziening realiseren als er echt wordt samengewerkt. Subsidieprogramma's verschillen teveel per land, elektriciteitsnetwerken zijn te weinig grensoverschrijdend. Terwijl de zon in het zuiden, de wind in het westen, de waterkracht in het midden en de duurzame biomassa in het noorden en oosten gezamenlijk Europa van schone energie kunnen voorzien. Hiervoor dienen stimuleringsprogramma's te worden geharmoniseerd en als *smartgrids* en grootschalige transnationale netwerken worden aangelegd. De EU moet haar ambities en samenwerking hier vergroten.
- Binnen de EU moet het doel zijn om zo min mogelijke 'nieuwe' grondstoffen te gebruiken en zoveel mogelijk gebruik te maken van grondstoffen uit producten die al in omloop zijn. Ook hier geldt dat samenwerking veel beter moet. Kennis over de samenstelling van producten wordt veel beter vastgelegd en gedeeld zodat recycling makkelijker wordt. Innovatieprogramma's worden gebundeld om technieken te ontwikkelen en in te zetten om afval optimaal om te werken tot hoogwaardige producten voor chemie, farmacie, bioverpakkingen, bioplastics, veevoer en biobrandstof. Er gaat zo min mogelijk afval de verbrandingsovens in. Deze recycle-industrie levert werk op.
- De prijs voor emissiecertificaten wordt weer zo hoog dat zwaar vervuilende bedrijven een echte financiële prikkel voelen om te investeren in schonere technologie in plaats van de eigen vervuiling af te kopen. Daartoe wordt het aantal certificaten verder beperkt.
- De Europese Unie maakt van het bestrijden van klimaatverandering en het helpen van landen bij klimaatproblemen een prioriteit, onder andere door het delen van (technologische) kennis rondom bodem, water, voedsel en energie. De EU houdt zich aan de internationale afspraken voor klimaatfinanciering.
- Het landbouwbeleid moet op de schop. Geen platte toeslag per hectare maar subsidie voor daadwerkelijk verduurzamen van de productie van gezond en veilig voedsel, en voor de zorg voor natuur en milieu. Voedsel wordt daar waar mogelijk lokaal geproduceerd om zo de boer een inkomen te kunnen geven en de leefbaarheid op het platteland te vergroten.
- Als we al subsidies geven, moet de nadruk liggen op extensieve groene, kleinschalige en innovatieve productie, met veel aandacht voor inpassing van landbouwactiviteiten in het milieu, de toekomstgerichte ontwikkeling van plattelandsgebieden en een verantwoorde dierhouderij die past bij de omgeving. Ook in Europees verband blijven we ons inzetten voor betere omstandigheden voor dieren in de veehouderij, in het bijzonder als het gaat om diertransport.

**'EUROPESE ENERGIEPOLITIEK:
PRODUCEER WAAR HET ECHT
KAN. WINDMOLENS WAAR HET
WAAIT, STUWMEER WAAR WATER
IS EN GEEN ZONNEPANELEN
IN DE REGEN'
MENNO OOSTERHOF**

(NIET AMENDEERBAAR)

**EEN BODEMPRIJS VOOR
CO₂-EMISSIONSRECHTEN DIE
KOLEN ZO DUUR MAAKT DAT
SCHONE ELEKTRICITEIT
MEER KANS MAAKT.
KOEN DE PATER**

(NIET AMENDEERBAAR)

- Ons voedselsysteem is zeer complex geworden. Dat hebben we ook gezien aan recente incidenten met betrekking tot herkomst van voedsel. De PvdA maakt zich in Europa dan ook hard voor goede informatie uitwisseling tussen de lidstaten. Wij willen een centrale zwarte lijst van voedselproducenten en verwerkers die de fout in zijn gegaan om te voorkomen dat zij gemakkelijk elders in de unie hun praktijken voort kunnen zetten.
- Natuur houdt niet op aan de grens. Daarom is het van belang om het Europees natuur- en milieubeleid beter te integreren in het gemeenschappelijke landbouwbeleid en in te zetten op het behoud van biodiversiteit.
- De PvdA gelooft dat duurzame ambities niet van overheden alleen zijn; met een brede coalitie van burgers en bedrijven kunnen we veel succesvoller zijn in het werken aan een groene economie.
- Er moet in Europa meer ruimte gegeven worden aan decentrale energie-initiatieven. De PvdA pleit er voor om hieraan in Europees verband samen te werken.

4. Voor een betere wereld

(AMENDEERBAAR)

Ons Europa laat eensgezind en met zelfvertrouwen haar stem in de wereld horen. In die wereld liggen de kansen op economische groei, banen en de kansen op een betere, duurzame en vreedzame wereld. We kiezen voor een internationaal georiënteerde Europese Unie, waarin gezamenlijk beleid onze economische positie versterkt en een rechtvaardige wereldorde dichterbij brengt. Een sterke stem van de EU in de wereld is niet alleen in ons eigen belang. Het maakt het mogelijk om de universele waarden die we in de EU nastreven naar buiten toe uit te dragen.

Door de opkomende economieën is de relatieve machtspositie van de EU in de wereld aan erosie onderhevig. Als landen ieder voor zich opereren in de wereld, hebben we een minder sterke positie dan als we als Europees machtsblok zouden opereren. Juist in tijden van bezuinigingen, zoals op ontwikkelingssamenwerking en defensie, is samenwerking een must. Dat vraagt om een realistisch beleid, geworteld in onze idealen.

Goed werk en eerlijke handel

Mensen moeten kunnen rondkomen van een baan en veilig hun werk kunnen doen, waar ook ter wereld. Goed werk is topprioriteit voor de PvdA. Export en internationaal ondernemerschap, ook het midden- en kleinbedrijf, dragen bij aan groei en zorgen zo voor banen. Nederland profiteert hiervan bovengemiddeld, vanwege onze traditioneel sterke export en onze belangrijke doorvoerhavens. Het effect van eerlijke handel op de wereldwijde armoedebestrijding mag niet onderschat worden. Sinds enige tijd woont meer dan de helft van de allerarmsten van de wereld in opkomende economieën. Juist voor hen is eerlijke handel van groot belang.

(NIET AMENDEERBAAR)

***‘EISEN STELLEN AAN DE
ARBEIDSSOMSTANDIGHEDEN
VAN DE ARBEIDERS DIE DE
PRODUCTEN MAKEN DIE
WIJ IMPORTEREN EN
CONSUMEREN IN DE EU’
MIRTHE BIEMANS***

- De PvdA zet de komende jaren vol in op het versterken van onze economie en het creëren van werk door het sluiten van handelsverdragen met opkomende economieën buiten de EU. Handel mag echter niet ten koste van werknemers- of mensenrechten gaan. Als daar vanuit ontwikkelingsoogpunt aanleiding toe is moeten verdragen flexibel kunnen worden ingevuld zodat bijvoorbeeld bepaalde producten buiten het verdrag kunnen vallen en ontwikkelingslanden meer tijd krijgen om hervormingen door te voeren. Ook worden er in de akkoorden duurzaamheids- en mensenrechtenclausules opgenomen. Om eerlijke handel te bereiken is het essentieel dat de onderhandelingspositie van ontwikkelingslanden niet ondermijnd wordt.
- We zetten ons in voor meer transparantie van productieketens van Europese bedrijven en hun toeleveranciers om uitbuiting van werknemers, in het bijzonder van kinderen, milieuvervuiling en grondstofmisbruik uit te bannen. De PvdA staat voor een scherpe en duidelijke jaarlijkse rapportageplicht voor grote Europese bedrijven. Er komt een centrale Europese OESO-toezichthouder die actief onderzoek doet naar misstanden en klachten behandelt. Bedrijven die over de schreef gaan, kunnen rekenen op sancties of worden uitgesloten van Europese subsidies.
- Etiketten moeten laten zien in welk land een importproduct is gemaakt. Producten die in illegaal bezet gebied worden gemaakt, zoals de Palestijnse Gebieden, dragen niet langer het label van het land verantwoordelijk voor de bezetting.

- Er komen strengere Europese exportcontroles op producten die ook voor militaire doelen geschikt zijn en door regimes kunnen worden gebruikt bij mensenrechtenschendingen.
- De EU steunt de dialoog tussen producenten, vakbonden, overheden en maatschappelijke organisaties. Als vakbondsrechten in het geding zijn, oefent de EU politieke druk uit, bijvoorbeeld door te dreigen met het intrekken van handelspreferenties.
- De winning van sommige grondstoffen draagt bij aan conflicten en gaat gepaard met ernstige mensenrechtenschendingen. Hier moet een einde komen. De EU werkt aan een importverbod voor deze grondstoffen, zou verplichte certificering van grondstoffen moeten ondersteunen en versterkt de lokale bevolking in relevante mijnbouwgebieden door steun aan onderwijs, gezondheidszorg en (vakbonds)organisaties.

**‘LABELEN VAN IMPORTPRODUCTEN
MET HET LAND VAN HERKOMST
(BIJVOORBEELD BEZETTE GEBIEDEN
ISRAËL EN PALESTINA) EN IMPORT-
PRODUCTEN MOETEN VOLDOEN
AAN ZEKERE STANDAARDEN EN
BASISMENSENRECHTEN’
MIRTHE BIEMANS**

(NIET AMENDEERBAAR)

Effectieve ontwikkelingssamenwerking

Armoedebestrijding is pas effectief als er tegelijkertijd ook gewerkt wordt aan andere zaken als eerlijke handel, vrede en duurzaamheid. Deze zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. Mensenrechten, een functionerende rechtsstaat en goed bestuur zijn daarbij ook van cruciaal belang. Alleen als de stem van de bevolking gehoord wordt en rechten gewaarborgd zijn, kan een rechtvaardige samenleving vorm krijgen. De 21e eeuw vraagt om een Europese Unie die eensgezind optreedt en als internationale netwerker investeert in creatieve oplossingen en nieuwe partners. Op alle beleidsterreinen moet er meer samenhang in beleid tot stand worden gebracht. Zo voorkomen we dat we met de ene hand geven, wat we met de andere hand wegnemen.

- De EU speelt een voortrekkersrol bij de vernieuwing van de Millennium Development Goals die aflopen in 2015. De nieuwe ontwikkelingsagenda stuurt aan op duidelijke en meetbare doelstellingen, waarbij meer dan nu de koppeling gemaakt wordt met mensenrechten, mondiale milieu-uitdagingen en vrede en veiligheid.
- De EU kan het verschil maken door een coördinerende rol op zich te nemen. Zodat geld beter wordt besteed, overlap wordt voorkomen en nationaal beleid en Europees beleid elkaar aanvullen en versterken. Op die manier is de toegevoegde waarde optimaal en wordt voorkomen dat de EU een 29e donor is naast de lidstaten.
- Binnen de EU blijft de inzet om tenminste 0,7% van het BNP te besteden aan ontwikkelingssamenwerking. Nieuwe methoden van financiering kunnen zijn: garantiestellingen en leningen gecombineerd met subsidies en giften van private donoren. Daarbij staan de belangen van ontwikkelingslanden en armoedebestrijding voorop. Door meer risicodragende financiering via de Europese Investeringsbank worden nieuwe initiatieven van bedrijven en organisaties mogelijk gemaakt die bijdragen aan duurzame groei en werkgelegenheid in ontwikkelingslanden.
- Samenhang in beleid rondom handel, voedsel, klimaat, energie en water is essentieel. Zo mogen de voedselzekerheid en inkomenspositie van boeren in ontwikkelingslanden niet worden verstoord door het Europese landbouw- en biobrandstoffenbeleid.
- De EU blijft armoedebestrijding vooral richten op de armste landen en meest kwetsbare groepen zoals vrouwen, minderheden, gehandicapten en kinderen. In middeninkomenslanden die grote economische sprongen voorwaarts maken moeten overheden meer eigen verantwoordelijkheid nemen voor armoedebestrijding. Daar geeft de EU minder steun aan overheden en meer aan maatschappelijke organisaties om herverdeling van de nieuwe welvaart te stimuleren.

Vrede, veiligheid en mensenrechten

Een veilige leefomgeving is de basis van een menswaardig bestaan. Vrede en veiligheid hebben niet alleen te maken met gewapende conflicten, maar juist ook met vrede bewaren of bestendigen door ontwikkeling, goed bestuur en functionerende rechtsstaten. Respect voor mensenrechten, de rechtsstaat en democratie vormen het fundament van menselijke waardigheid, vrijheid en ontwikkeling en staan aan de basis van open, eerlijke en stabiele samenlevingen overal ter wereld. De EU profileert zich daarom in veiligheidsvraagstukken door het 3D-principe (*defence, development & diplomacy*) in de praktijk te brengen. Door samen op te trekken in de wereld kan

meer invloed worden uitgeoefend dan de lidstaten alleen. Onze fundamentele waarden klinken daarom altijd door in het Europees buitenlands beleid.

- Een miljard mensen en een derde van de allerarmsten woont in fragiele staten. Zwakke instituties, armoede en conflicten maken de bevolking in deze landen bijzonder kwetsbaar. Prioriteiten van de EU zijn hier: bescherming van burgers, bevordering van de rechtsstaat en conflictpreventie, met daarbij een grotere betrokkenheid van vrouwen.
- Om de effectiviteit in de VN te vergroten streeft de EU naar één zetel in de Veiligheidsraad en dringt ze aan op het inperken van het vetorecht. Naast samenwerking met de traditionele partners zoals VN, NAVO en OVSE, wordt meer verbinding gezocht met regionale partners zoals de Arabische Liga en de Afrikaanse Unie.
- Alle EU-verdragen met derde landen bevatten een mensenrechtenparagraaf, waarbij we ons nadrukkelijker inzetten voor erkenning en versterking van de rechten van kwetsbare groepen. Gaat het de verkeerde kant op, zoals in het geval van de anti-homowetgeving in Rusland, dan oefent de EU politieke druk uit. We steunen de opbouw van democratische instituties, maatschappelijke organisaties en politieke partijen in transitelanden.
- Verregaande samenwerking op defensiegebied moet leiden tot een logische taakverdeling en specialisatie van landen in taken waar ze goed in zijn. Dit krijgt vorm door zowel een *bottom up* (samenwerking in regionale clusters) als een *top down* (Europese coördinatie om de strategische capaciteit van de lidstaten en Europa als geheel te bewaken) benadering.
- De EU krijgt een permanent beschikbare civiel-militaire troepenmacht met een goed uitgerust hoofdkwartier in Brussel om snel en efficiënt operaties te plannen en uit te voeren. Militair ingrijpen kan alleen plaatsvinden met een adequate internationale rechtsgrondslag.
- De EU zet zich actief in voor de wereldwijde uitbanning van kernwapens, de ontwikkeling en gebruik van chemische wapens, clustermunities en landmijnen en neemt een voortrekkersrol in om nieuwe bedreigingen, zoals digitale oorlogsvoering en biologische wapens, te bestrijden. De EU dringt aan op onderhandelingen over een wereldwijd verbod op kernwapens. De EU bepleit terugtrekking van de resterende Amerikaanse kernwapens uit Europa en poogt tevens het regime van het Verdrag tegen Verspreiding van Kernwapens (dat in 2015 wordt getoetst) te versterken door een eigen rol te blijven spelen voor een zone zonder massavernietigingswapens in het Midden-Oosten.
- De PvdA vindt dat mensenrechten voorop moeten staan. Landen in de Europese Unie zouden moeten afzien van het steunen of tolereren van autoritaire regimes onder het mom van de stabiliteit in de betreffende regio. Europese landen, dus ook Nederland, mogen aan dergelijke regimes en aan corrupte regeringen geen overvloedig defensiematerieel verkopen.

Nabuurchap en uitbreiding

De uitbreiding van de Europese Unie is van belang voor de welvaart, stabiliteit en vrede op ons continent, maar kent haar grenzen. Goede relaties met buurlanden zijn minstens zo belangrijk voor de veiligheid, energiezekerheid en economische groei in de Europese Unie. Zeker nu de instabiliteit aan de randen van Europa toeneemt en de Verenigde Staten haar aandacht lijken te verleggen naar Azië moet de EU meer dan ooit, nu haar verantwoordelijkheid nemen en zich inzetten voor democratische, vreedzame en economisch sterke samenlevingen in de regio's die grenzen aan de EU.

'BEZINNING OP VERDERE UITBREIDING' CANVAS

(NIET AMENDEERBAAR)

- Afspraken over toekomstige toetredingsperspectieven voor de landen op de Westelijke Balkan, Turkije en IJsland worden nagekomen. Verplichtingen met andere landen worden voorlopig niet aangegaan. De les van het verleden is dat er strenger moet worden toegezien op naleving van de toetredingscriteria. Een goed functionerende rechtsstaat is een harde voorwaarde.
- De grootste brandhaard in de wereld is gesitueerd aan de rand van Europa: Syrië. Ondanks de verdeeldheid is alles erop gericht de oppositie te verenigen, humanitaire hulp voor vluchtelingen te garanderen en een diplomatieke oplossing naderbij te brengen.
- Ook het conflict tussen Israël en Palestina, waar een twee-statenoplossing het streven blijft, vraagt speciale aandacht. De EU zal alle mogelijke middelen, variërend van diplomatie en hulp tot politieke druk, gebruiken om het hervatte vredesproces te ondersteunen.
- De EU steunt hervormingsgezinde bewegingen en (onder voorwaarden) ook regeringen in de Arabische

regio om democratische instellingen op te bouwen en de roep om democratie, rechtstaat en een menswaardig bestaan waar te kunnen maken.

- Verdieping van de handels- en politieke relatie met de landen in Oost-Europa en de Kaukasus, blijft een ambitie. Ook hier blijft een stabiele rechtsstaat een speerpunt. Gezien de Russische machtspolitiek in de regio zal de EU zal hier de komende tijd steviger en strategischer moeten opereren. Door samen op te trekken versterken we onze positie, ook in de onderhandelingen over de energietoevoer.

**‘VERDIEPING HANDELS-
EN POLITIEKE RELATIE MET
DE LANDEN VAN HET GOS
ALS SPEERPUNT IN BUITEN-
LANDS BELEID EU’
WALTER PFEIL**

(NIET AMENDEERBAAR)

5. Wij zijn Europa

(AMENDEERBAAR)

Ons Europa is een Europa dat werkt. Een Europa waarin de lidstaten, door samenwerking, sterker staan dan in hun eentje. Een Europa waarin vrijheid en rechtvaardigheid meer dan woorden op papier zijn, namelijk het fundament van onze gemeenschap. Dat Europa is deels gerealiseerd de afgelopen decennia, maar we zijn er nog niet.

Terwijl de EU zowel in oppervlakte als qua bevoegdheden is gegroeid, hebben veel Nederlanders het gevoel dat ‘hun’ Europa steeds verder weg is komen te staan. Ze vrezen de grip te verliezen op wat in Brussel wordt besloten of hebben het vertrouwen in de Europese samenwerking zelfs helemaal verloren. Discussies over hervulbare flesjes olijfolie in restaurants vervreemden zelfs de grootste voorstanders van Europa van de EU. Het draagvlak voor het Europese project kan alleen hersteld worden als deze kritiek gehoord en serieus genomen wordt.

De PvdA gelooft in een toekomst van Nederland in Europa. Het zijn de landen zelf die bepalen hoe succesvol de Europese samenwerking nu is en in de toekomst zal zijn. De landen – regeringen en parlementen – spreken ook samen af wat we Europees of juist nationaal willen regelen. De crisis en het crisisbeleid van de laatste jaren hebben aangetoond dat de huidige inrichting van de Europese Unie haar beperkingen kent. We willen andere accenten leggen in de aard en de doelstellingen van de EU: socialer, eerlijker, democratischer, efficiënter, effectiever en duurzamer. Om deze transformatie van ons Europa te bewerkstelligen is een verdragswijziging nodig.

Onze waardengemeenschap

De Europese landen delen een rijke gemeenschappelijke geschiedenis. Tegelijk laten de landen, hun steden en dorpen grote diversiteit zien, in bijvoorbeeld hun architectuur, kunst en landschapsinrichting. Die culturele rijkdom maakt Europa uniek en bijzonder, een continent om van te genieten en van elkaar te leren. Wat Europa extra bijzonder maakt is dat het ondanks deze culturele verschillen een gemeenschap van gedeelde waarden is. Dat maakt het ons Europa. Ons Europa waarin na een eeuw met wereld- en koude oorlogen nu vreedzaam wordt samengewerkt. In die waardengemeenschap staat centraal dat iedereen vrij is, gelijke kansen heeft en dat we onderling solidair zijn. Solidair, niet alleen binnen onze grenzen, maar ook internationaal.

**‘DE EUROPESE COMMISSIE
MOET SANCTIES OP NIET-
NALEIVING VAN FUNDAMENTELE
RECHTEN IN LIDSTATEN
KUNNEN TOEPASSEN. NIET ZO
SLAP ALS BIJ HONGARIJE!’
RIES KAMPF**

(NIET AMENDEERBAAR)

De laatste tijd staat die waardengemeenschap onder druk. Zo zijn er in sommige lidstaten problemen met de persvrijheid, corruptieschandalen of wordt er gezaagd aan de fundamentele rechten van de rechtsstaat. In een gemeenschap spreek je elkaar hierop aan. Ons Europa is in staat om deze problemen te bestrijden. De fundamentele vrijheden waarvoor de Europese Unie ooit is opgericht worden zo ook in de toekomst gewaarborgd.

- Het is moeilijk gebleken om landen aan te spreken op het niet naleven van mensenrechten, democratische principes en rechtsstatelijkheid. Daarom komt er een robuust instrument om de rechtsstatelijkheid te bevorderen. Monitoring vindt plaats op basis van een aantal duidelijk meetbare criteria. Het instrumentarium om landen aan te sporen of te straffen wordt uitgebreid.
- We moeten we beter gebruik maken van onze mogelijkheden om lidstaten aan te spreken op de wijze waarop zij afspraken over gelijke behandeling naleven, bijvoorbeeld op het gebied van (stateloze) minderheden, zoals Roma en Sinti en discriminatie op basis van seksuele voorkeur (LHBT). We zetten ons in voor erkenning van LHBT-partnerschappen en huwelijken in heel Europa.
- We spreken met elkaar af dat de loonkloof tussen mannen en vrouwen in elke lidstaat wordt verminderd met 2% per jaar.
- Een Europees Parlement dat voor slechts een derde uit vrouwen bestaat mist democratische legitimiteit. Het is tijd voor een duidelijke keuze voor diversiteit in heel Europa. Niet top-down 'omdat het moet van Brussel', maar in dialoog met overheden, bedrijfsleven en academische sector.

Mee met de tijd

Om met elkaar verder te kunnen, moeten Europese instellingen de rol(len) die ze toegewezen hebben gekregen ook daadwerkelijk uitvoeren. Uiteraard met inachtneming van en respect voor de geldende regels. Met alle voorgaande hoofdstukken en de daarin genoemde punten in het achterhoofd, zijn wij van mening dat de vorm en architectuur van onze instellingen niet meer van deze tijd zijn.

- De Europese Commissie moet slagvaardiger en dus drastisch worden afgeslankt: ten minste de helft kleiner. Tot die halvering gerealiseerd is, maken we een onderscheid tussen 10 'senior-commissarissen', die verantwoordelijk zijn voor de belangrijkste beleidsterreinen en nieuwe voorstellen kunnen doen, en de overige commissarissen die zich concentreren op de uitvoering van beleid.
- Bestaande organen en agentschappen worden onder de loep genomen en, waar dat kan, samengevoegd, hervormd of afgeschaft.
- Om transparantie te bevorderen stellen wij een verplichte jaarlijkse registratie en monitoring van alle lobbyisten van het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Europese Raad voor. Ook het openbaar en online toegankelijk maken van vergaderstukken en stemmingen draagt hieraan bij. Het enquête-recht van het Europees Parlement wordt versterkt.
- Het Europees Parlement kent nu twee vergaderplekken: Brussel en Straatsburg. Dat vinden wij niet efficiënt, zonde van het geld en niet bevorderlijk voor het milieu. Wij pleiten voor één vergaderplek van het Europees Parlement waarover de leden zelf kunnen stemmen.
- De vaste dagvergoeding voor Europarlementariërs schaffen we af om misbruik te voorkomen. Ook pleiten we voor een Europese Balkenendenorm voor de publieke sector en Europese instellingen. Salarissen van Europese ambtenaren lopen uit de pas met nationale ambtenaren, daarom pleiten wij voor loonmatiging van EU-ambtenaren.
- Er komt ruimte voor nieuwe gezichten. Desnoods door (tijdelijke) quota en *affirmative action*, onder andere door de diversiteit in benoemingscommissies te garanderen. Om de doorstroom van frisse gezichten en nieuw talent te garanderen, pleiten we bovendien voor een maximumtermijn van maximaal 10 jaar voor Europarlementariërs en Eurocommissarissen.

Onze stem in Europa

Laten we de huidige crisis gebruiken om samen met elkaar, met de geleerde lessen in het achterhoofd, Europa weer op de rails te krijgen en het verloren vertrouwen terug te winnen. Democratie betekent dat je stem gehoord wordt, dat politiek debat en informatie toegankelijk zijn voor iedereen en dat de verkiezingen meer dan nu ergens over gaan. De oplossingen hiervoor liggen niet alleen in Europa: ook onze nationale politici hebben hier een belangrijke rol in te vervullen.

(NIET AMENDEERBAAR)

**VERBETER DE SAMENWERKING
TUSSEN EUROPEES PARLEMENT
EN TWEDE KAMER.
BRENG EUROPA NAAR DE
TWEDE KAMER, MAAR ZEKER
OOK OMGEKEERD!**
DORETTE

- Om het politieke debat over Europa dichterbij huis te halen, wordt de afstemming tussen nationale en Europese parlementariërs versterkt. Vertegenwoordigers van de nationale parlementen kunnen in zogenaamde 'subsidiariteitscommissies' besluiten dat de Europese Commissie voorgestelde

wetgeving in moet trekken of moet verbeteren. Bij een verdragswijziging worden de mogelijkheden voor de introductie van (een vorm van) een dubbelmandaat onderzocht.

- Het Europees Parlement krijgt instemmingsrecht bij de benoeming van de voorzitter van de Europese Commissie: de nieuwe voorzitter dient dus de steun van een meerderheid van het Europees Parlement te hebben. De Europese sociaal-democraten zullen hiervoor steeds een gezamenlijke kandidaat nomineren.
- De begrotingscyclus wordt aangepast aan de verkiezingscyclus, zodat de meerjarenbegroting van de EU door het nieuw gekozen Europees Parlement wordt vastgesteld en de begroting daarmee beter de voorkeuren van de kiezers kan weerspiegelen
- Europa dichterbij brengen begint bij ons zelf. Daarom richt de nieuwe PvdA eurodelegatie een ombudsteam op, in navolging van de vele PvdA ombudsteams lokaal en in de Tweede Kamer. Bij dit ombudsteam kunnen mensen met al hun vragen over Europa terecht
- Tijdens de komende Europese parlamentsperiode wordt het initiatief genomen tot een verdragswijziging. De beginselen en ideeën in dit verkiezingsprogramma zijn daarbij voor ons leidend. Een verdragsherziening kan aan de bevolking worden voorgelegd in een referendum. De nieuwe initiatiefwet, die mede tot stand is gekomen door de PvdA, maakt dit mogelijk.

***‘INTRODUCER EEN DUBBEL-
MANDAAT: PARLEMENTARIËRS
DIE PARTTIME IN DE TWEEDE
KAMER, PARTTIME IN HET
EUROPEES PARLEMENT ZITTEN’
RIES KAMPHOF***

(NIET AMENDEERBAAR)

***‘MEERJARENBEGROTING EU
MOET DOOR ELK EUROPEES
PARLEMENT KUNNEN WORDEN
VASTGESTELD. BESLUITVORMING
HIEROVER OM DE VIJF EN NIET
OM DE ZEVEN JAAR’
MARUSCHKA GIJSBERTHA***

(NIET AMENDEERBAAR)

Verantwoording

(NIET AMENDEERBAAR)

Ter voorbereiding op het schrijven van dit verkiezingsprogramma zijn er tientallen debatten georganiseerd door afdelingen binnen de PvdA, waarbij leden en niet-leden hun wensen, dromen en ambities voor Europa aan de verkiezingsprogrammacommissie mee konden geven. Ook is er gesproken met talloze maatschappelijke organisaties.

Daarnaast kon iedereen via www.watwilijmeteuropa.nl zijn of haar ideeën over de toekomst van de Europese Unie aandragen. In een paar weken tijd dienden honderden mensen hun ideeën en plannen over Europa in. Van meer politieke integratie tot het in staatshanden houden van waterbedrijven. En van meer burgerinspraak tot een gemeenschappelijk asielbeleid. Talloze onderwerpen werden genoemd. Na de indienperiode konden mensen stemmen op hun favoriete idee. Daar zijn tien winnaars uit tevoorschijn gekomen.

In juni stonden de ideeën van de winnaars en de andere aangedragen ideeën, centraal op een grote conferentie alwaar de discussie gevoerd werden met Kamerleden en leden van de verkiezingsprogrammacommissie.

In dit programma zijn zoveel mogelijk van de ingediende ideeën opgenomen. Door het programma heen vind je her en der ingediende ideeën in tekstblokjes naast het onderwerp waar ze over gaan. Voor zover bekend staan hier ook de namen van de indieners. In sommige gevallen staan hier ook ideeën die aangedragen zijn tijdens zogeheten ‘canvasacties’ (buurtenquêtes). De teksten in de tekstblokjes zijn dan ook voor rekening van de indier van het idee.

Colofon Concept Verkiezingsprogramma Europese Verkiezingen 2014

Samenstelling programmacommissie: Diederik Samsom (voorzitter), Jamila Aanzi, Jolein Baidenmann, Thijs Berman, Frank Vandenbroucke, Steven Everts, Carolien Gehrels, Kirsten van den Hul, Arjan Lucas, Kirsten Meijer, Pim Paulusma, Roy Pennings, Michiel Servaes, Wilna Wind,

Ondersteuning: Sander Schaap, Annelies Pilon, Tim Fonck, Hayte de Jong.

VOORSTELLEN TOT AANPASSING VAN STATUTEN EN REGLEMENTEN TIJDENS HET CONGRES VAN FEBRUARI 2014

Algemene toelichting op de voorstellen

(NIET AMENDEERBAAR)

Sinds de vaststelling van de statuten en reglementen tijdens het congres van 21 en 22 januari 2012 zijn er aan-
gelegenheden geweest die wederom leiden tot aanpassingen van de statuten en reglementen.

De belangrijkste vloeien voort uit de bespreking tijdens het congres van 27 april 2013 van de resolutie over de
kandidaatstelling voor de Tweede Kamer en concretisering van het rapport over de partijdemocratie ("Tussen
leden en leiders").

Een deel van de voorstellen die mogelijk voortvloeien uit deze laatste resolutie, is zodanig gecompliceerd, dat het
niet doenlijk was reeds nu tot afgewogen voorstellen te komen. Het partijbestuur zal in de komende tijd een ver-
dere uitwerking geven en met nadere voorstellen komen. Overigens zijn er twee voorstellen die voortvloeien uit
deze resolutie die al wel aan het congres worden voorgelegd: over de voorwaarden om het onderling contact van
leden gemakkelijker te maken en over het recht van initiatief van elk lid in de richting van congres en Politieke
Ledenraad. Bij sommige voorstellen uit die resolutie kan overigens worden geconcludeerd dat uitvoering binnen
de verantwoordelijkheid ligt van het partijbestuur en geen verdere regeling behoeven.

Een andere belangrijke kwestie is de concretisering in de reglementen van het advies van de Werkgroep
Integriteit.

Hierna is er voor gekozen om de voorstellen per thema aan te bieden, opdat de argumentatie helder verbonden
is aan elk voorstel. De toelichting van de statuten en reglementen en de bijlage met begripsomschrijvingen zijn
geheel voor verantwoordelijkheid van het partijbestuur. Deze zullen aangepast worden na de beraadslaging en
besluitvorming van het congres.

De volgende onderwerpen worden behandeld:

- A. Verwerken oprichting Foundation Max van der Stoel
- B. Deelname adviserende leden aan de beraadslaging van een bestuur over een kandidatenlijst
- C. Het bij acclamatie vaststellen van een resterend deel van de kandidatenlijst
- D. Verwerking advies van de Werkgroep Integriteit
- E. Zorg dragen dat leden onderling kunnen communiceren
- F. Evenwichtige informatie bij de kandidaatstelling en de besluitvorming over kandidaten
- G. Het indienen van voorstellen, moties en amendementen ter behandeling in de afdelingsvergadering of de
gewestelijke vergadering
- H. Het kiezen van de lijsttrekker vooruitlopend op de presentatie van de ontwerp-kandidatenlijst, alsmede het
geven van een beslissend karakter aan de uitslag van een geldige ledenraadpleging over een lijsttrekker of
(partij)voorzitter
- I. Uitvoering van de "motie kandidaatstelling" met betrekking tot de Tweede Kamer
- J. Het informeren van kandidaten over hun plaatsing op de ontwerp-kandidatenlijst
- K. Het ondersteunen van een kandidatuur met (unieke) handtekeningen
- L. Voorstellen en moties ter behandeling in congres of Politieke Ledenraad, ingediend door een lid van de par-
tij

A. Verwerken oprichting Foundation Max van der Stoel

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 19 van de statuten:

Artikel 19. Geestverwante organisaties en werkverbanden binnen de partij

1. De Jonge Socialisten in de Partij van de Arbeid (JS) zijn de dragers van het politieke jongerenwerk in de partij.
2. De Wiardi Beckman Stichting (WBS) is het wetenschappelijk bureau dat met de Partij van de Arbeid verbonden is.
3. Het Centrum voor Lokaal Bestuur is de vereniging van leden van de Partij van de Arbeid die in het lokale, provinciale en waterschapsbestuur en daaraan gerelateerde bestuurslichamen direct of indirect op grond van hun lidmaatschap van de partij een functie bekleden. Ook leden die dergelijke functies bekleed hebben, kunnen lid worden van het Centrum voor Lokaal Bestuur.
4. De Evert Vermeer Stichting is de met de partij verbonden organisatie die zich inspant ten aanzien van internationale samenwerking en die er naar streeft dat de stem van de mensen uit ontwikkelingslanden doordringt in de Nederlandse en Europese politiek.
5. De Alfred Mozer Stichting is de met de partij verbonden organisatie die zich inspant om contacten te leggen en te onderhouden met sociaaldemocraten in Centraal en Oost-Europa.
6. De geestverwante organisaties zoals genoemd in lid 1 tot en met 5 dienen hun statuten en reglementen, alsmede wijzigingen daarin te laten goedkeuren door het partijbestuur.
7. Platforms en netwerken in de partij die op grond van statuten en reglementen van de partij rechten kunnen doen gelden bij beraadslagingen of besluitvorming binnen de partij, dienen door het partijbestuur erkend te worden. Over een dergelijke erkenning door het partijbestuur adviseert de Verenigingsraad en deze erkenning is voor een bepaalde tijd die hoogstens 4 jaar bedraagt. Voor een nieuwe periode is een nieuw besluit van het partijbestuur nodig. De erkenning van dergelijke werkverbanden binnen de partij wordt door het partijbestuur aan de leden bekend gemaakt. Bij de erkenning worden afspraken gemaakt over de toegankelijkheid voor leden van de partij en het functioneren en naar buiten treden van het werkverband. Reglementen van een werkverband, inclusief de wijzigingen daarin, behoeven de goedkeuring van het partijbestuur.

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassing:

A.1. Lid 4 tot en met 6 van artikel 19 van de statuten vervallen en daarvoor in de plaats komen nieuwe leden 4 en 5, met vernummering van de overige leden:

4. De Foundation Max van der Stoel is de met de partij verbonden politieke stichting die zich vanuit internationale solidariteit richt op de ontwikkeling en versterking van democratische waarden, op de ondersteuning van de sociaaldemocratische beweging, de ontwikkeling van zusterpartijen van de PvdA en op het onderhouden van een dialoog met geestverwanten binnen en buiten Nederland.
5. De geestverwante organisaties zoals genoemd in lid 1 tot en met 4 dienen hun statuten en reglementen, alsmede wijzigingen daarin te laten goedkeuren door het partijbestuur.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In 2012 zijn de Evert Vermeer Stichting en de Alfred Mozer Stichting opgegaan in de nieuw opgerichte Foundation Max van der Stoel.

B. Deelname adviserende leden aan de beraadslaging van een bestuur over een kandidatenlijst

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 10, leden 11 en 12, van de statuten met betrekking tot adviserende leden van het partijbestuur:

Artikel 10. Het partijbestuur

11. De politiek leider, de voorzitters van de fracties in de Tweede en Eerste Kamer en de voorzitter van de delegatie in het Europees Parlement wonen de vergaderingen van het partijbestuur bij met raadgevende stem.
12. De directeur van de Wiardi Beckman Stichting, de voorzitter van het Centrum voor Lokaal Bestuur en een vaste vertegenwoordiger van het landelijk bestuur van de Jonge Socialisten kunnen de vergaderingen van het partijbestuur bijwonen met raadgevende stem, mits zij partijlid zijn.

De voorgestelde aanpassing:

AMENDEERBAAR

B.1. Invoegen van een nieuw lid 13 in artikel 10 van de statuten met een tegelijk vernummeren van de overige leden:

13. Indien het partijbestuur beraadslaagt en besluit over een ontwerp-kandidatenlijst, er vertrouwelijke aangelegenheden aan de orde zijn of als een lid van het bestuur een persoonlijk feit wil bespreken, dan kan de voorzitter van het bestuur of een meerderheid van het bestuur besluiten dat één of meer adviserende leden als bedoeld in de leden 11 en 12 aan deze beraadslaging niet kunnen deelnemen of die ook niet kunnen bijwonen.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In de bestaande situatie kunnen adviserende leden altijd deelnemen aan alle besprekingen van het partijbestuur en bepalen ze zelf of ze dat doen en of ze gebruik maken van hun adviserende stem. Gebleken is dat bij sommige onderwerpen het mogelijk moet zijn dat deze adviserende leden, of een aantal van hen, niet deelneemt aan de bespreking of zelfs daar beter niet bij aanwezig kan zijn. In dat geval dient een beroep op hen gedaan te worden zich te onthouden van deelname aan de bespreking of zelfs afwezig te zijn bij de bespreking. Het verdient de voorkeur dat een dergelijke beslissing is aan het partijbestuur zelf. Omdat het wenselijk is, dat vooraf aan de vergadering hier al duidelijkheid over bestaat, is de bevoegdheid om adviserende leden niet aan een bepaalde bespreking deel te laten nemen of daarbij aanwezig te zijn ook toegekend aan de voorzitter. De redenen waarom adviserende leden in zekere mate worden uitgesloten zijn limitatief opgenomen in de tekst.

C. Het bij acclamatie vaststellen van een resterend deel van de kandidatenlijst

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassing:

C.1. Toevoegen van een nieuw lid 13 aan artikel 1.12. over de stemming bij het vaststellen van de kandidatenlijst, met vernummering van de overige leden:

13. Indien bij de vaststelling van een kandidatenlijst bij minstens drie achtereenvolgende posities geen tegenkandidaat is gesteld, staat het de voorzitter van de vergadering vrij om te vragen of voor de nog vast te stellen posities een tegenkandidaat gesteld wordt. Indien dat niet het geval is, concludeert de voorzitter dat de nog niet afgehandelde plaatsen op de lijst zijn vastgesteld.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Vooral als een kandidatenlijst een groot aantal kandidaten bevat, zoals bij de Tweede Kamer en Provinciale Staten, wordt het als onnodig formalistisch ervaren dat plaats voor plaats moet worden vastgesteld, terwijl geen tegenkandidaat meer gesteld wordt. Zowel de deelnemers aan de vergadering als de voorzitter nemen dan soms het initiatief om voor te stellen de rest van de lijst "bij acclamatie" vast te stellen. Een dergelijk ordevoorstel lijkt dan afgehandeld te kunnen worden met instemmend applaus of een uitspraak bij meerderheid. Het is echter een recht van elk lid van de bevoegde vergadering om een tegenkandidaat te stellen, zodat dit niet via een dergelijke meerderheidsuitspraak ongedaan gemaakt kan worden.

Om te voorzien in de behoefte hierover duidelijkheid te geven, wordt voorgesteld de mogelijkheid te bieden om een kandidatenlijst voor een restant bij acclamatie vast te stellen, door middel van een duidelijke vraagstelling of nog tegenkandidaten gesteld gaan worden. Voorgesteld wordt dat deze vraag gesteld mag, dus niet moet, worden door de voorzitter van de vergadering nadat drie achtereenvolgende plaatsen zijn vastgesteld zonder dat tegenkandidaten zijn gesteld. Het blijft dus toegestaan om de gehele lijst plaats voor plaats vast te stellen, en in voorkomend geval kan een voorzitter met de vraag ook wachten tot een psychologisch goed moment, bv. als de "verkiesbare plaatsen" en "opvolgerposities" alle zijn vastgesteld. Uiteraard kan de voorzitter vanuit de vergadering op dat idee gebracht worden, maar het is aan de voorzitter om gebruik te maken van de in het voorstel geboden mogelijkheid.

D. Verwerking advies van de Werkgroep Integriteit

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 17, lid 1 van de statuten:

1. Voor leden van de partij geldt een erecode ten aanzien van hun optreden in het publieke domein. Aan leden die kandidaat zijn voor een vertegenwoordigende functie wordt in het kader van de bereidverklaring een document ter ondertekening voorgelegd dat gebaseerd is op deze erecode.

De voorgestelde aanpassing:

AMENDEERBAAR

D.1. Nieuwe tekst voor artikel 17, lid 1 van de statuten:

1. Elk lid van de partij laat zich in zijn politieke handelen leiden door de kernwaarden van de partij die tezamen met een aantal gedragsnormen zijn beschreven in de erecode van de partij. Leden die kandidaat zijn voor het lidmaatschap van een volksvertegenwoordiging, dienen in het kader van hun bereidverklaring deze erecode te ondertekenen. Leden die door een fractie van de partij worden voorgedragen voor een ambt waarin verantwoording dient te worden afgelegd aan een volksvertegenwoordigend orgaan, worden geacht in het kader van hun benoeming deze erecode te ondertekenen.

Huidige tekst artikel 1.29., lid 1 van het reglement

NIET AMENDEERBAAR

Artikel 1.29. De Commissie Integriteit

1. De commissie telt 3 leden.

De voorgestelde aanpassing:

AMENDEERBAAR

D.2. De omvang van de commissie wordt flexibel gemaakt. De tekst van lid 1 komt te luiden:

1. De commissie telt minstens 3 en hoogstens 5 leden.

Aanvullende voorgestelde aanpassingen:

D.3. Artikel 5.7, lid 3 aanvullen met een zin over de bespreking met een kandidaat van de erecode:

3. Het afdelingsbestuur hoort de kandidaten en baseert zich verder op de profielschets, de adviezen van de zittende fractievoorzitter en, indien bekend, de beoogd lijsttrekker. Daarnaast worden de uitkomsten van de gevoerde voortgangsgesprekken en de ervaringen van het afdelingsbestuur in de oordeelsvorming betrokken. *Bij het horen van de kandidaten worden de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode besproken. Daarvan wordt aantekening gemaakt op de door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.*

D.4. Artikel 5.8. (De besluitvorming over de ontwerp-kandidatenlijst) aanvullen met een nieuw lid 13:

13. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijst zoals vastgesteld door de afdelingsvergadering wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van de afdeling en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van de afdeling bewaard.

D.5. Aanvulling van artikel 5.11. (De vorming van het college van burgemeester en wethouders) met een nieuw lid 3, met vernummering van de overige leden:

3. Een kandidaat-wethouder wordt alleen voorgedragen door de fractie, indien hij een verklaring heeft ondertekend als bedoeld in artikel 1.28., lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode). Een dergelijke verklaring wordt mede getekend door de voorzitter van de fractie of als deze zelf kandidaat is voor de positie van wethouder door diens plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de fractievoorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van de fractie bewaard.

D.6. Invoegen van een nieuw lid 3 in artikel 5.13. (Slotbepalingen) en vernummeren van de overige leden (met dit onderdeel wordt tevens een algemene omissie opgelost):

3. Indien in een gemeente decentrale vertegenwoordigende lichamen bestaan en door fracties in deze decentrale lichamen of in de gemeenteraad dagelijks bestuurders worden voorgedragen die aan een vertegenwoordigend orgaan verantwoording schuldig zijn, dan gelden zo veel mogelijk de bepalingen zoals die van toepassing zijn op de deelneming aan de verkiezingen voor de gemeenteraad en de daarmee samenhangende aangelegenheden.

D.7. Artikel 6.7, lid 3 aanvullen met een zin over de bespreking met een kandidaat van de erecode:

3. Het gewestelijk bestuur hoort de kandidaten en baseert zich verder op de profielschets, de adviezen van de fractievoorzitter en, indien bekend, de beoogd lijsttrekker. Daarnaast worden de uitkomsten van de gevoerde voortgangsgesprekken en de ervaringen van het gewestelijk bestuur in de oordeelsvorming betrokken. *Bij het horen van de kandidaten worden de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode besproken. Daarvan wordt aantekening gemaakt op de door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.*

D.8. Artikel 6.8. (De besluitvorming over de ontwerp-kandidatenlijst) aanvullen met een nieuw lid 13:

13. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijst zoals vastgesteld door de gewestelijke vergadering wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van het gewest en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van het gewest bewaard.

D.9. Aanvulling van artikel 6.11. (De vorming van het college van Gedeputeerde Staten) met een nieuw lid 3, met vernummering van de overige leden:

3. Een kandidaat-gedeputeerde wordt alleen voorgedragen door de fractie, indien hij een verklaring heeft ondertekend als bedoeld in artikel 1.28., lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode). Een dergelijke verklaring wordt mede getekend door de voorzitter van de fractie of als deze zelf kandidaat is voor de positie van gedeputeerde door diens plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de fractievoorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van de fractie bewaard.

D.10. Artikel 7.7, lid 3 aanvullen met een zin over de bespreking met een kandidaat van de erecode:

3. Het gewestelijk bestuur hoort de kandidaten en baseert zich verder op de profielschets, de adviezen van de fractievoorzitter en, indien bekend, de beoogd lijsttrekker. Daarnaast worden de uitkomsten van de gevoerde voortgangsgesprekken en de ervaringen van het gewestelijk bestuur in de oordeelsvorming betrokken. *Bij het horen van de kandidaten worden de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode besproken. Daarvan wordt aantekening gemaakt op de*

door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.

D.11. Artikel 7.8. (De besluitvorming over de ontwerp-kandidatenlijst) aanvullen met een nieuw lid 14:

14. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijst zoals vastgesteld door de gewestelijke vergadering wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van het gewest en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van het gewest bewaard.

D.12. Aanvulling van artikel 7.11. (De vorming van het dagelijks bestuur) met een nieuw lid 3, met vernummering van de overige leden:

3. Een kandidaat voor het dagelijks bestuur wordt alleen voorgedragen door de fractie, indien hij een verklaring heeft ondertekend als bedoeld in artikel 1.28., lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode). Een dergelijke verklaring wordt mede getekend door de voorzitter van de fractie of als deze zelf kandidaat is voor de positie van dagelijks bestuurder door diens plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de fractievoorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door de secretaris van de fractie bewaard.

D.13. Aanvulling van artikel 8.9. (De kandidaatstellingsprocedure) met een nieuw lid 8, met vernummering van de overige leden:

8. *Het partijbestuur draagt er zorg voor dat bij het horen van de kandidaten de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode worden besproken. Daarvan wordt aantekening gemaakt op de door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.*

D.14. Artikel 8.9. (De kandidaatstellingsprocedure) aanvullen met een nieuw lid 18, met vernummering van de overige leden:

18. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijsten zoals vastgesteld door het congres wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van het partijbestuur en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door het partijbestuur bewaard.

D.15. Aanvulling van artikel 8.11. (Deelname aan het kabinet) met een nieuw lid 3:

3. Een kandidaat minister of staatssecretaris wordt alleen voorgedragen door de fractie, indien hij een verklaring heeft ondertekend als bedoeld in artikel 1.28., lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode). Een dergelijke verklaring wordt mede getekend door de voorzitter van de fractie of als deze zelf kandidaat is voor de positie van minister of staatssecretaris door diens plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de fractievoorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door het partijbestuur bewaard.

D.16. Aanvulling van artikel 9.8. (De kandidaatstellingsprocedure) met een nieuw lid 8, met vernummering van de overige leden:

8. *Het partijbestuur draagt er zorg voor dat bij het horen van de kandidaten de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode worden besproken.*

Daarvan wordt aantekening gemaakt op de door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.

D.17. Artikel 9.8. (De kandidaatstellingsprocedure) aanvullen met een nieuw lid 17, met vernummering van de overige leden:

17. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijst zoals vastgesteld door het congres wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van het partijbestuur en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door het partijbestuur bewaard.

D.18. Aanvulling van artikel 10.9. (De kandidaatstellingsprocedure) met een nieuw lid 8, met vernummering van de overige leden:

8. *Het partijbestuur draagt er zorg voor dat bij het horen van de kandidaten de door de kandidaat ondertekende verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen en de inhoud van de erecode worden besproken. Daarvan wordt aantekening gemaakt op de door de kandidaat ondertekende verklaring, waarbij deze aantekening wordt ondertekend door de voorzitter van het bestuur of, indien daarvan sprake is, van de adviescommissie kandidaatstelling of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie.*

D.19. Artikel 10.9. (De kandidaatstellingsprocedure) aanvullen met een nieuw lid 18, met vernummering van de overige leden:

18. Van alle kandidaten die geplaatst zijn op de kandidatenlijsten zoals vastgesteld door het congres wordt de verklaring op basis van artikel 1.28, lid 3 van deel 1 van de reglementen (de erecode) mede getekend door de voorzitter van het partijbestuur en als deze zelf geplaatst is op de kandidatenlijst door zijn plaatsvervanger. Afschrift van deze door de kandidaat en door de voorzitter ondertekende verklaring wordt in handen gesteld van de kandidaat, het origineel wordt door het partijbestuur bewaard.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Op grond van het advies dat door de Werkgroep Integriteit aan het partijbestuur is uitgebracht over de wijze waarop het integriteitsbeleid in de partij beter vormgegeven kan worden, met inbegrip van een nieuwe formulering van de "erecode", wordt voorgesteld de tekst van artikel 17, lid 1 van de statuten aan te passen. Met deze nieuwe formulering wordt duidelijk gemaakt, dat de erecode weliswaar geldt voor alle leden van de partij, maar dat deze in het bijzonder geldt voor de leden van de partij die verkozen zijn tot volksvertegenwoordiger of zij die een ambt bekleden waarbij ze zijn voorgedragen door een fractie van de partij en aan een volksvertegenwoordiging verantwoording moeten afleggen.

Het vereiste in de tekst van artikel 17, lid 1 van de statuten, dat wil zeggen dat genoemde functionarissen de erecode expliciet ondertekenen, wordt geacht te zijn begrepen in de huidige tekst van artikel 1.28. in deel 1 van het reglement, waar wordt gesproken over een verklaring die de betrokkenen moeten ondertekenen. Een bestuur zou kunnen kiezen om te volstaan met een verklaring die verwijst naar de tekst van de erecode, maar het is in lijn met het advies van de Werkgroep Integriteit wenselijk dat een kandidaat de erecode als zodanig ondertekent.

In de voorgestelde tekst van een nieuw lid 1 van artikel 17 van de statuten is een subtiel verschil aanwezig tussen de ondertekening of het een kandidatuur betreft voor een plaats op een kandidatenlijst of voor een voordracht van een bestuurlijke positie. Als het gaat om een kandidatuur voor een plaats op de lijst, dan is de partij zelf aan zet en is bepaald dat iemand geen kandidaat kan zijn als deze de erecode niet heeft ondertekend. Gaat het om een benoeming op voordracht van een fractie voor een functie waarbij de betrokkene verantwoording schuldig is aan een volksvertegenwoordiging, dan kan het voorkomen dat een fractievoorzitter verzuimd om de erecode ter tekening voor te leggen. Om geharrewar te voorkomen bij een integriteitskwestie bij een dergelijke functionaris waarbij het op een of andere wijze niet is gekomen tot de ondertekening van de erecode, is gekozen voor de formulering dat de betrokkene "geacht wordt" de erecode te hebben ondertekend. Uiteraard is het de bedoeling dat dit ook daadwerkelijk gebeurt.

Op grond van het eerdergenoemde advies is een verdere uitwerking gegeven voor het mede ondertekenen van deze verklaring vanuit de partij. Indien het een kandidatuur betreft voor een volksvertegenwoordiging wordt voorgesteld deze medeondertekening te laten verrichten door de voorzitter van de geleding waaraan de fractie waarvan de kandidaat mogelijk deel gaat uitmaken verantwoording schuldig is. Het betreft dus bijvoorbeeld de afdelingsvoorzitter als het een kandidaat voor de gemeenteraadsfractie betreft. Dit neemt niet weg dat ook de voorzitter van de adviescommissie kandidaatstelling of onafhankelijke kandidaatstellingscommissie (indien zo 'n commissie is ingesteld) een handtekening dient te plaatsen. Verderop in de toelichting wordt dit nader uiteengezet. Indien het gaat om het voordragen van een kandidaat voor een bestuurlijke positie waarbij deze bestuurder verantwoording aflegt aan een volksvertegenwoordiging, ligt de verantwoordelijkheid voor het mede tekenen van deze verklaring bij de fractievoorzitter.

De medeondertekening door een voorzitter van een geleding of een fractievoorzitter vindt niet eerder plaats dan op een moment dat zeker is dat de kandidatuur zal resulteren in een plaats op de kandidatenlijst of de daadwerkelijke voordracht voor een positie als bestuurder. Vervolgens wordt de door de kandidaat en een voorzitter ondertekende verklaring bewaard door de secretaris van de geleding of van de fractie, waarbij een afschrift in handen wordt gesteld van de kandidaat.

In het advies omtrent integriteit aan het partijbestuur werd aanbevolen de medeondertekening te laten gebeuren door de voorzitter van de kandidaatstellingscommissie als het om de positie van volksvertegenwoordiger gaat. De functie daarvan is het bij een kandidaat aan de orde stellen van de inhoud van de erecode en de vraag of een kandidaat in dat kader iets te melden heeft (zoals zakelijke belangen of gebeurtenissen in zijn verleden) dat relevant is in het licht van de erecode of waarover zelfs afspraken gemaakt moeten worden.

Helaas is in het reglement een wat omslachtige formulering nodig, omdat er drie verschillende manieren zijn waarop de voorbereiding van een ontwerp-kandidatenlijst plaatsvindt:

- in veel gevallen gebeurt het door het bestuur (zonder de bestuursleden die zelf kandidaat zijn), en in dat geval is het de voorzitter van het bestuur die de aantekening over het bespreken van de erecode maakt en ondertekent;
- in een aantal gevallen heeft het bestuur een adviescommissie kandidaatstelling ingesteld, waarbij weliswaar de verantwoordelijkheid van het vaststellen van de ontwerp-kandidatenlijst bij het bestuur ligt, maar de voorbereiding daarvan ligt bij de adviescommissie; in dat geval tekent de voorzitter van de adviescommissie;
- in de overige gevallen is een onafhankelijke kandidaatstellingscommissie ingesteld, waarbij de voorzitter daarvan de aantekening maakt en ondertekent.

Het is evenwel evenzeer van belang dat bij kandidaten die een plaats krijgen op een kandidatenlijst de erecode wordt medegetekend door de voorzitter van de geleding die de kandidatenlijst vaststelt. De handhaving na plaatsing op de kandidatenlijst is immers aan de betreffende partijgeleding. Een dergelijke ondertekening door de voorzitter van de geleding betekent tevens dat het bestuur geacht wordt op de hoogte te zijn van eventuele afspraken die in het kader van de kandidaatstelling met een kandidaat over integriteitskwesaties zijn gemaakt.

Het kan dus voorkomen dat de voorzitter van het bestuur twee maal tekent, namelijk in de hoedanigheid van voorzitter van het bestuur dat de voorbereiding van de opstelling van de ontwerp-kandidatenlijst voor zijn rekening neemt, en als voorzitter van de geleding die daarna belast is met de handhaving.

Om het beoogde effect te versterken dat een kandidaat ervaart dat de inhoud van de erecode grote betekenis heeft, is tevens in het voorstel opgenomen, dat een afschrift van de door een kandidaat ondertekende verklaring in handen wordt gesteld van de kandidaat, nadat deze afsluitend is getekend door de voorzitter van de geleding waaraan de kandidaat verantwoording schuldig is of de fractievoorzitter.

Het is nieuw dat de erecode moet worden ondertekend door leden die door een fractie worden voorgedragen voor een positie waarin ze verantwoording schuldig zijn aan een volksvertegenwoordiging. Dit betreft ministers en staatssecretarissen, gedeputeerden, wethouders en dagelijks bestuurders van een waterschap. In de praktijk zal dat vooral het werk zijn van de fractievoorzitter, zodat er in lijn met het advies van de Werkgroep Integriteit, er voor gekozen is dat in dat geval de verklaring van de betrokkene wordt meegetekend door de fractievoorzitter (of diens plaatsvervanger als hij zelf degene is die wordt voorgedragen).

Bij het regelen van de Commissie Integriteit in de huidige reglementen is, zo blijkt thans, een te scherpe restrictie gemaakt ten aanzien van de samenstelling van de commissie. De commissie is op grond van de huidige bepaling in het reglement zo klein (zij telt drie leden) dat als een lid niet deel kan nemen aan de beraadslaging en/of besluitvorming, met onvoldoende leden tot een evenwichtig oordeel moet worden gekomen. Het voorstel is om de omvang van de commissie te bepalen op minstens 3 en hoogstens 5 leden.

De voorgestelde bepalingen gelden ook voor andere vertegenwoordigende lichamen, bijvoorbeeld zoals die in Amsterdam en Rotterdam bestaan in het kader van binnenstedelijke decentralisatie. Dit is begrepen in een algemene bepaling die thans in de reglementen ontbrak.

E. Zorg dragen dat leden onderling kunnen communiceren

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 1.30. over persoonsgegevens en privacy:

Artikel 1.30. Persoonsgegevens en privacy

1. Het partijbestuur draagt zorg voor een protocol en het handhaven daarvan met betrekking tot het verzamelen, bewaren en verwijderen van persoonsgevoelige informatie bij en onder verantwoordelijkheid van alle geledingen van de partij.
2. Elk lid van de partij heeft toegang tot de informatie die over hem bewaard wordt bij of onder verantwoordelijkheid van een geleding van de partij.

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassing:

E.1. Aanvullen artikel 1.30. met twee nieuwe leden, 3 en 4:

3. Leden hebben toegang tot de gegevens van andere leden die daarvoor toestemming hebben gegeven, waarbij in ieder geval de naam, de woonplaats, de beschikbare telefoonnummers en digitale adresgegevens opvraagbaar zijn.
4. Elk lid heeft het recht en wordt in de gelegenheid gesteld te bepalen of zijn lidmaatschap of gegevens over hem voor andere leden toegankelijk zijn, als bedoeld in lid 3.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In toenemende mate wordt van leden gevraagd om steun te zoeken bij andere leden, om een netwerk te vormen om toegang tot de besluitvorming te krijgen e.d. Dat vraagt dat leden van elkaar weten wie lid is en hoe je ze kunt benaderen.

Tegelijk is het gewenst dat de gegevens over lidmaatschap en adresgegevens niet voor iedereen buiten de partij toegankelijk is. Dat betekent dat gegevens ofwel opgevraagd moeten kunnen worden bij daartoe aangewezen functionarissen (bv. de afdelingssecretaris en het partijbureau), maar in elk geval geraadpleegd kunnen worden in de besloten omgeving van de website van de partij, waarin iemand alleen komt door lidmaatschapsnummer of andere unieke gegevens in te voeren en een wachtwoord.

Het kan zijn dat leden er geen behoefte aan hebben dat zij op deze wijze benaderbaar zijn of niet willen dat bepaalde gegevens op deze wijze toegankelijk zijn. Om dit goed te organiseren, dient het partijbestuur alle leden in de gelegenheid te stellen hun lidmaatschap of bepaalde gegevens af te schermen. Dat betekent dat alle leden de vraag of hun gegevens toegankelijk zijn voor de andere leden voorgelegd dienen te krijgen en dat bij nieuwe leden dit direct kan worden voorgelegd bij de aanmelding. Ook daarna dienen leden in de gelegenheid te zijn hun gegevens of hun lidmaatschap voor anderen af te schermen of (weer) open te stellen; dat moet kunnen door een beroep te doen op de ledenadministratie, maar ook door het kunnen aanpassen in "mijn PvdA" op de website van de partij.

Op grond van de Wet Bescherming Persoonsgegevens dienen leden expliciet toestemming te geven dat hun lidmaatschap en gegevens in te zien zijn voor andere partijleden. Het verdient aanbeveling daarbij zo expliciet mogelijk te zijn over de bedoeling daarvan.

Het partijbestuur zal moeten zorg dragen voor een protocol dat aansluit bij de nieuwe bepalingen. Daarin dient ook aandacht te zijn dat een lid niet wordt overspoeld met ongevraagde informatie en verzoeken.

F. Evenwichtige informatie bij de kandidaatstelling en de besluitvorming over kandidaten

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassing:

F.1. Opvoeren van een nieuw artikel 1.36:

Artikel 1.36. Evenwichtige informatie bij de kandidaatstelling en de besluitvorming over kandidaten

1. Bij elke kandidaatstelling waarbij informatie van de kandidaten wordt gevraagd, beperkt het verzoek om informatie zich tot: de motivering van de kandidaat om in aanmerking te komen voor de functie waarvoor hij kandidaat wil zijn, informatie die relevant is in verband met het vervullen van de functie en die zoveel mogelijk te herleiden is op het vastgestelde profiel voor de functie waarvoor de kandidaat in aanmerking wil komen, alsmede elke informatie die redelijkerwijs relevant is om een beeld te verkrijgen van de kandidaat in relatie tot de kandidaatstelling.
2. Indien een kandidaat weigert de gevraagde informatie (deels) te geven, of wanneer die naar het oordeel van het partijorgaan dat de informatie verlangt onvoldoende is, krijgt de kandidaat de gelegenheid de gevraagde informatie alsnog te geven, te wijzigen of aan te vullen.
3. Indien een kandidatuur niet in overweging wordt genomen in verband met het, ook na herhaald verzoek, niet leveren van de gevraagde informatie door de kandidaat, kan deze beroep aantekenen bij de beroepscommissie. Op een dergelijk beroep zijn de bepalingen van toepassing in artikel 1.23.
4. Indien blijkt dat een kandidaat bij het verstrekken van gevraagde informatie relevante gegevens heeft verzwegen of verdraaid, dan wel dat sprake is van misleiding, dan kan het bevoegde partijorgaan de kandidatuur terstond ongedaan maken. Daarvan wordt de kandidaat onverwijld schriftelijk op de hoogte gebracht, waarna de kandidaat beroep kan aantekenen bij de beroepscommissie. Op een dergelijk beroep zijn de bepalingen van toepassing in artikel 1.23.
5. Een bestuur draagt er zorg voor dat de informatie die over de kandidaten wordt gegeven bij een verkiezing of het vaststellen van een kandidatenlijst gelijkvormig en gelijksoortig is.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In het kader van het vervullen van functies in en namens de partij wordt informatie van kandidaten gevraagd en wordt informatie over hen gegeven. Omdat hieromtrent geen uitvoeringsregels bestaan, doen zich soms geschillen voor. Opneming van een apart artikel in het algemeen deel van de reglementen moet helpen hierbij houvast te geven.

G. Het indienen van voorstellen, moties en amendementen ter behandeling in de afdelingsvergadering of de gewestelijke vergadering

NIET AMENDEERBAAR

Huidige teksten met betrekking tot het indienen van voorstellen voor de afdelingsvergadering en de gewestelijke vergadering:

Artikel 2.3. De uitnodiging voor en de verslaglegging van de afdelingsvergadering

2. De uitnodiging voor de afdelingsvergadering, de agenda en eventuele voorstellen dienen uiterlijk 7 dagen vóór de vergadering bij de leden te zijn bezorgd. Indien ter vergadering het vaststellen van een kandidatenlijst dient plaats te vinden, worden de ontwerp-kandidatenlijst en een toelichting daarop uiterlijk 14 dagen voor de vergadering bij de leden bezorgd.

Artikel 3.3. De uitnodiging voor en de verslaglegging van de gewestelijke vergadering

2. De uitnodiging voor de gewestelijke vergadering en eventuele voorstellen dienen uiterlijk 7 dagen vóór de vergadering bij de afdelingssecretarissen en de afgevaardigden naar de gewestelijke vergadering te zijn bezorgd. Indien ter vergadering besluitvorming over de vaststelling van een kandidatenlijst dient plaats te vinden, worden de voorstellen uiterlijk 14 dagen voor de vergadering bij de afdelingssecretarissen en de afgevaardigden bezorgd. De uitnodiging wordt schriftelijk verstuurd, maar kan digitaal verstuurd worden aan leden die hebben aangegeven dat hun e-mailadres voor partijberichten gebruikt mag worden.

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

G.1. Aanpassen van artikel 2.3. De uitnodiging voor en de verslaglegging van de afdelingsvergadering, lid 2:

2. De uitnodiging voor de afdelingsvergadering, de agenda en eventuele voorstellen dienen uiterlijk 7 dagen vóór de vergadering bij de leden te zijn bezorgd, tenzij anders bepaald. Deze voorstellen worden ingediend door het bestuur of door één of meer leden van de afdeling, waarbij het bestuur zorg draagt voor toezending van de voorstellen aan de leden. Onder voorstellen worden ook moties begrepen. De uitnodiging wordt schriftelijk verstuurd, maar kan digitaal verstuurd worden aan leden die hebben aangegeven dat hun e-mailadres voor partijberichten gebruikt mag worden.

G.2. Aanpassen van artikel 3.3. De uitnodiging voor en de verslaglegging van de gewestelijke vergadering, lid 2:

2. De uitnodiging voor de gewestelijke vergadering en eventuele voorstellen dienen uiterlijk 7 dagen vóór de vergadering bij de afdelingssecretarissen en de afgevaardigden naar de gewestelijke vergadering te zijn bezorgd, tenzij anders bepaald. Deze voorstellen worden ingediend door het bestuur of door één of meer afdelingen, waarbij het bestuur zorg draagt voor toezending van de voorstellen aan de afdelingssecretarissen en de afgevaardigden, alsmede in elk geval tevens aan andere leden die op grond van artikel 3.2., lid 5 voor de vergadering worden uitgenodigd. De uitnodiging wordt schriftelijk verstuurd, maar kan digitaal verstuurd worden aan leden die hebben aangegeven dat hun e-mailadres voor partijberichten gebruikt mag worden.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Weliswaar zijn in artikelen 1.6. en 1.14. in het eerste deel van de reglementen allerlei bepalingen opgenomen over de vraag wie gerechtigd is voorstellen, amendementen en moties in te dienen, maar specifieke bepalingen ter zake ontbreken in de delen over de afdeling en het gewest. Het werd als wenselijk geoordeeld, daar deze delen ook fungeren als "handleiding" voor de gang van zaken in de afdeling en het gewest, om dergelijke bepalingen ook weer te geven in de delen 2 en 3. Niet alle bepalingen zijn opnieuw opgenomen, maar wel in essentie wie het recht hebben en daaraan is toegevoegd dat het bestuur er zorg voor moet dragen voorstellen toe te zenden, ook indien niet het bestuur een voorstel doet.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt op te nemen dat ook door de afdeling gebruik gemaakt kan worden van verzending per email, dat bij een gewestelijke vergadering de stukken ook tijdig moeten gaan naar de leden die in een adviserende rol worden uitgenodigd, alsmede enkele redactionele verbeteringen door te voeren.

H. Het kiezen van de lijsttrekker vooruitlopend op de presentatie van de ontwerp kandidatenlijst, alsmede het geven van een beslissend karakter aan de uitslag van een geldige ledenraadpleging over een lijsttrekker of (partij)voorzitter

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

H.1. Nieuw lid 2 in artikel 4.11., onder vernummering van de overige leden:

2. Indien de vacature moet worden vervuld van voorzitter van het partijbestuur, wordt daartoe een ledenraadpleging gehouden, op basis van een zodanige procedure, dat de uitslag moet kunnen worden bekend gemaakt voorafgaande aan het congres waarop andere posities in het partijbestuur worden vervuld. De benoeming van een verkozen kandidaat via een geldige ledenraadpleging gaat in op de (eerste) dag dat het congres wordt gehouden. Indien geen ledenraadpleging kan worden gehouden, omdat slechts één kandidaat aan de vereisten voldoet of indien de uitslag van de ledenraadpleging ongeldig is door onvoldoende deelname, kiest het congres de voorzitter. Indien geen ledenraadpleging kon worden gehouden, omdat geen enkele kandidaat voldeed aan de vereisten, dan draagt het partijbestuur een kandidaat voor aan het congres.

H.2. Aanpassing lid 4 en nieuwe leden 5 tot en met 8 in artikel 5.3., onder vernummering van de overige leden:

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 5.3., lid 4:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 stelt de afdelingsvergadering tevens vast of er voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging wordt gehouden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst lid 4, aangevuld met nieuwe leden 5, 6, 7 en 8, met vernummering van de overige leden:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 stelt de afdelingsvergadering tevens vast of de lijsttrekker wordt aangewezen op een eerder moment dan dat de kandidatenlijst wordt vastgesteld.
5. Indien de afdelingsvergadering besluit tot een eerdere aanwijzing van de lijsttrekker, kan ervoor worden gekozen voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging te houden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.
6. Indien de afdelingsvergadering conform lid 4 heeft besloten de lijsttrekker voorafgaand aan het vaststellen van de kandidatenlijst aan te wijzen, maar geen ledenraadpleging te houden conform lid 5, wordt de lijsttrekker door de afdelingsvergadering gekozen. Een dergelijke verkiezing dient plaats te vinden voordat de ontwerp kandidatenlijst en het ontwerpverkiezingsprogramma worden gepresenteerd. Voor deze vergadering waarin de lijsttrekker wordt aangewezen, gelden dezelfde regels als bij een vergadering waarop de kandidatenlijst wordt vastgesteld.
7. Indien op grond van lid 6 de lijsttrekker vooraf wordt gekozen, dienen de leden die zich kandideren voor een plaats op de kandidatenlijst, in de gelegenheid te worden gesteld aan te geven of zij beschikbaar zijn voor de positie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan daarnaast kandidaten verzoeken beschikbaar te zijn voor de functie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan aan de vergadering een aanbeveling doen uit de kandidaten die te kennen hebben gegeven beschikbaar te zijn voor de positie van lijsttrekker.
8. Indien de afdelingsvergadering als bedoeld in lid 3 heeft besloten een ledenraadpleging te houden over de positie van de lijsttrekker, kan tevens worden besloten de procedure conform lid 5 te volgen in het geval dat deze ledenraadpleging niet gehouden kan worden, omdat er geen of slechts één kandidaat voldeed aan de vereisten om deel te nemen aan een ledenraadpleging, dan wel indien de ledenraadpleging ongeldig wordt verklaard.

H.3. Aanpassing lid 4 en nieuw leden 5 tot en met 8 in artikel 6.3., onder vernummering van de overige leden:

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 6.3., lid 4:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 wordt tevens vastgesteld of er voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging wordt gehouden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst lid 4, aangevuld met nieuwe leden 5, 6, 7 en 8, met vernummering van de overige leden:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 wordt tevens vastgesteld of de lijsttrekker wordt aangewezen op een eerder moment dan dat de kandidatenlijst wordt vastgesteld.
5. Indien de gewestelijke vergadering besluit tot een eerdere aanwijzing van de lijsttrekker, kan ervoor worden gekozen voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging te houden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.
6. Indien de gewestelijke vergadering conform lid 4 heeft besloten de lijsttrekker voorafgaand aan het vaststellen van de kandidatenlijst aan te wijzen, maar geen ledenraadpleging te houden conform lid 5, wordt de lijsttrekker door de gewestelijke vergadering gekozen. Een dergelijke verkiezing dient plaats te vinden voordat de ontwerp-kandidatenlijst en het ontwerpverkiezingsprogramma worden gepresenteerd. Voor deze vergadering waarin de lijsttrekker wordt aangewezen, gelden de zelfde regels als bij een vergadering waarop de kandidatenlijst wordt vastgesteld.
7. Indien op grond van lid 6 de lijsttrekker vooraf wordt gekozen, dienen de leden die zich kandideren voor een plaats op de kandidatenlijst in de gelegenheid te worden gesteld aan te geven of zij beschikbaar zijn voor de positie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan daarnaast kandidaten verzoeken beschikbaar te zijn voor de functie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan aan de vergadering een aanbeveling doen uit de kandidaten die te kennen hebben gegeven beschikbaar te zijn voor de positie van lijsttrekker.
8. Indien de vergadering als bedoeld in lid 3 heeft besloten een ledenraadpleging te houden over de positie van de lijsttrekker, kan tevens worden besloten de procedure conform lid 5 te volgen in het geval dat deze ledenraadpleging niet gehouden kan worden, omdat er geen of slechts één kandidaat voldeed aan de vereisten om deel te nemen aan een ledenraadpleging, dan wel indien de ledenraadpleging ongeldig wordt verklaard.

H.4. Aanpassing lid 4 en nieuw leden 5 tot en met 8 in artikel 7.3., onder vernummering van de overige leden:

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst artikel 7.3., lid 4:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 wordt tevens vastgesteld of er voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging wordt gehouden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst lid 4, aangevuld met nieuwe leden 5, 6, 7 en 8, met vernummering van de overige leden:

4. In de vergadering bedoeld in lid 3 wordt tevens vastgesteld of de lijsttrekker wordt aangewezen op een eerder moment dan dat de kandidatenlijst wordt vastgesteld.
5. Indien de gewestelijke vergadering besluit tot een eerdere aanwijzing van de lijsttrekker, kan ervoor worden gekozen voor de vervulling van de positie van lijsttrekker een ledenraadpleging te houden. Als een dergelijke beslissing niet op dat moment wordt genomen, kan niet op een later moment alsnog besloten worden om een ledenraadpleging hierover te houden.
6. Indien de gewestelijke vergadering conform lid 4 heeft besloten de lijsttrekker voorafgaand aan het vaststellen van de kandidatenlijst aan te wijzen, maar geen ledenraadpleging te houden conform lid 5, wordt de lijsttrekker door de gewestelijke vergadering gekozen. Een dergelijke verkiezing dient plaats te vinden voordat de ontwerp-kandidatenlijst en het ontwerpverkiezingsprogramma worden gepresenteerd. Voor deze vergade-

ring waarin de lijsttrekker wordt aangewezen, gelden de zelfde regels als bij een vergadering waarop de kandidatenlijst wordt vastgesteld.

7. Indien op grond van lid 6 de lijsttrekker vooraf wordt gekozen, dienen de leden die zich kandideren voor een plaats op de kandidatenlijst in de gelegenheid te worden gesteld aan te geven of zij beschikbaar zijn voor de positie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan daarnaast kandidaten verzoeken beschikbaar te zijn voor de functie van lijsttrekker. Het bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie kan aan de vergadering een aanbeveling doen uit de kandidaten die te kennen hebben gegeven beschikbaar te zijn voor de positie van lijsttrekker.
8. Indien de vergadering als bedoeld in lid 3 heeft besloten een ledenraadpleging te houden over de positie van de lijsttrekker, kan tevens worden besloten de procedure conform lid 5 te volgen in het geval dat deze ledenraadpleging niet gehouden kan worden, omdat er geen of slechts één kandidaat voldeed aan de vereisten om deel te nemen aan een ledenraadpleging, dan wel indien de ledenraadpleging ongeldig wordt verklaard.

H.5. Aanpassing van artikel 8.7., de leden 7 en 8, over de aanwijzing van de lijsttrekker, waarbij lid 8 vervalt en een nieuw lid 8 wordt opgevoerd, alsmede aanpassing van artikel 8.8.; tevens een aanvulling van artikel 8.7. als op een ander tijdstip dan voor de aanwijzing van de lijsttrekker voor verkiezingen van de Tweede Kamer een politiek leider moet worden gekozen:

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst

7. De kandidaat lijsttrekker die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de beoogd lijsttrekker. De beoogd lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp-kandidatenlijst.
8. Het congres kan een andere kandidaat dan de beoogd lijsttrekker uitsluitend op de eerste plaats van de kandidatenlijst plaatsen indien deze minstens tweederde van de geldig uitgebrachte stemmen op zich verenigt.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst

7. Degene die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de lijsttrekker. De lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp-kandidatenlijst.
8. Indien de ledenraadpleging geen doorgang kan vinden, omdat er geen of slechts één kandidaat is, of als de ledenraadpleging niet geldig is, kan het partijbestuur een kandidaat aanwijzen die tot aan het congres dat de kandidatenlijst vaststelt de positie inneemt van lijsttrekker.
9. Indien de verkiezing van de politiek leider aan de orde is zonder dat dit gebeurt op het moment dat de lijsttrekker moet worden gekozen, gelden zo veel mogelijk de bepalingen die gelden voor het kiezen van de lijsttrekker. In dat geval kunnen alleen die leden zich kandideren die na verkiezing kunnen voldoen aan de eisen die gesteld worden in artikel 13, lid 2 van de statuten.

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst

Artikel 8.8. Bevoegdheden van de beoogd lijsttrekker

1. De beoogd lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over het ontwerpverkiezingsprogramma en de samenstelling van de ontwerp-kandidatenlijst voordat deze worden vastgesteld.
2. De beoogd lijsttrekker heeft het recht om op het congres of de congressen waarop het verkiezingsprogramma en de kandidatenlijst worden vastgesteld, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een onderwerp van het programma of een kandidaat van de lijst.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst

Artikel 8.8. Bevoegdheden van de lijsttrekker

1. De lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over het ontwerpverkiezingsprogramma en de samenstelling van de ontwerp kandidatenlijst voordat deze worden vastgesteld.
2. De lijsttrekker heeft het recht om tijdens het congres over het verkiezingsprogramma en de kandidatenlijst, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een onderwerp van het programma of een kandidaat van de lijst.

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst

H.6. Aanpassing van artikel 9.6., de leden 7 en 8, over de aanwijzing van de lijsttrekker, waarbij lid 8 vervalt en een nieuw lid 8 wordt opgevoerd, alsmede aanpassing van artikel 9.7.:

7. De kandidaat lijsttrekker die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de beoogd lijsttrekker. De beoogd lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp kandidatenlijst.
8. Het congres kan een andere kandidaat dan de beoogd lijsttrekker uitsluitend op de eerste plaats van de kandidatenlijst plaatsen indien deze ten minste tweederde van de geldig uitgebrachte stemmen op zich verenigt.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst

H.6. Aanpassing van artikel 9.6., de leden 7 en 8, over de aanwijzing van de lijsttrekker, waarbij lid 8 vervalt en een nieuw lid 8 wordt opgevoerd, alsmede aanpassing van artikel 9.7.:

7. Degene die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de lijsttrekker. De lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp kandidatenlijst.
8. Indien de ledenraadpleging geen doorgang kan vinden, omdat er geen of slechts één kandidaat is, of als de ledenraadpleging niet geldig is, kan het partijbestuur een kandidaat aanwijzen die tot aan het congres dat de kandidatenlijst vaststelt de positie inneemt van lijsttrekker.

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst

Artikel 9.7. De bevoegdheden van de beoogd lijsttrekker

1. De beoogd lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over de samenstelling van de ontwerp kandidatenlijst voordat deze wordt vastgesteld.
2. De beoogd lijsttrekker heeft het recht om op het congres waarop de kandidatenlijst wordt vastgesteld, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een kandidaat van de lijst.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst

Artikel 9.7. De bevoegdheden van de lijsttrekker

1. De lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over de samenstelling van de ontwerp kandidatenlijst voordat deze wordt vastgesteld.
2. De lijsttrekker heeft het recht om tijdens het congres waarop de kandidatenlijst wordt vastgesteld, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een kandidaat van de lijst.

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst

H.7. Aanpassing van artikel 10.7., de leden 7 en 8, over de aanwijzing van de lijsttrekker, waarbij lid 8 vervalt en een nieuw lid 8 wordt opgevoerd, alsmede aanpassing van artikel 10.8.:

7. De kandidaat lijsttrekker die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de lijsttrekker. De lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp kandidatenlijst.
8. Het congres kan een andere kandidaat dan de beoogd lijsttrekker uitsluitend op de eerste plaats van de kandidatenlijst plaatsen indien deze ten minste tweederde van de geldig uitgebrachte stemmen op zich verenigt.

Artikel 10.8. De bevoegdheden van de beoogd lijsttrekker

1. De beoogd lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over het ontwerpverkiezingsprogramma en de samenstelling van de ontwerp kandidatenlijst voordat deze worden vastgesteld.
2. De beoogd lijsttrekker heeft het recht om op het congres of de congressen waarop het verkiezingsprogramma en de kandidatenlijst worden vastgesteld, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een onderwerp van het programma of een kandidaat van de lijst.

AMENDEERBAAR

Nieuwe tekst

H.7. Aanpassing van artikel 10.7., de leden 7 en 8, over de aanwijzing van de lijsttrekker, waarbij lid 8 vervalt en een nieuw lid 8 wordt opgevoerd, alsmede aanpassing van artikel 10.8.:

7. Degene die op grond van de ledenraadpleging de meerderheid van de stemmen heeft gehaald overeenkomstig de wijze van verkiezen als bedoeld in deel 1, artikel 1.10. lid 2 en 3 van de reglementen, is de lijsttrekker. De lijsttrekker wordt door het partijbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingcommissie geplaatst op de eerste plaats van de ontwerp kandidatenlijst.
8. Indien de ledenraadpleging geen doorgang kan vinden, omdat er geen of slechts één kandidaat is, of als de ledenraadpleging niet geldig is, kan het partijbestuur een kandidaat aanwijzen die tot aan het congres dat de kandidatenlijst vaststelt de positie inneemt van lijsttrekker.

Artikel 10.8. De bevoegdheden van de lijsttrekker

1. De lijsttrekker is bevoegd het partijbestuur te adviseren over het ontwerpverkiezingsprogramma en de samenstelling van de ontwerp kandidatenlijst voordat deze worden vastgesteld.
2. De lijsttrekker heeft het recht om tijdens het congres over het verkiezingsprogramma en de kandidatenlijst, voorafgaand aan de stemmingen, zijn visie kenbaar te maken over een onderwerp van het programma of een kandidaat van de lijst.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In de praktijk blijkt dat er verwarring kan zijn over de vraag wie en op welk moment "beoogd" lijsttrekker is en welke rechten dat geeft.

Een beoogd lijsttrekker is op grond van het huidige reglement degene die ofwel als winnaar uit de bus komt bij een (geldige) ledenraadpleging voor het lijsttrekkerschap, ofwel degene die op de eerste plaats is gezet van de ontwerp kandidatenlijst vanaf het moment dat deze lijst door een bestuur of een kandidaatstellingscommissie is gezonden aan de betrokken leden. Echter, deze "beoogd lijsttrekker" moet volgens de huidige reglementen eerst bevestigd worden in de vergadering die de kandidatenlijst vaststelt.

Nu in de huidige reglementen sprake is van een "beoogd lijsttrekker", die weliswaar voortkomt uit een ledenraadpleging, doet zich in afdelingen die niet besluiten tot een ledenraadpleging de vraag voor of het wenselijk is om in dat geval een "beoogd lijsttrekker" vooraf te laten aanwijzen door de ledenvergadering. Op die manier kan via een democratische keuze de "beoogd lijsttrekker" een adviserende rol vervullen bij de voorbereiding van het verkiezingsprogramma en het voorbereiden van de ontwerp kandidatenlijst. Ook in andere partijen zien we dat deze voorafgaande aanwijzing van de lijsttrekker om uiteenlopende redenen bestaat. In andere partijen gaat het

evenwel om een definitief aanwijzen of verkiezen van de lijsttrekker op een eerder tijdstip, dus zonder dat op een later moment bij het vaststellen van de kandidatenlijst alsnog een ander gekozen kan worden.

In de eerste plaats wordt voorgesteld om de mogelijkheid te openen om vooraf de lijsttrekker aan te wijzen bij verkiezingen voor gemeenteraad, Provinciale Staten en waterschapsbestuur, ook als er geen ledenraadpleging wordt gehouden of kan worden gehouden.

We stellen echter in de tweede plaats voor een stap verder te gaan. In de praktijk blijkt namelijk dat de bevestiging van de beoogd lijsttrekker tot feitelijke lijsttrekker als een vanzelfsprekendheid wordt ervaren. Natuurlijk kan de vergadering die de kandidatenlijst vaststelt, met een meerderheid van ten minste tweederde van de geldig uitgebrachte stemmen elke beschikbare kandidaat op de eerste plaats zetten in plaats van de winnaar van de ledenraadpleging. Overigens: dit zet een deur open naar een "overval" van een groep leden om de uitslag van de ledenraadpleging ongedaan te maken.

Ook in de beeldvorming van de afgelopen tien jaar is echter gebleken dat de uitslag van een ledenraadpleging binnen en buiten de partij wordt ervaren als een beslissing en niet als een zeer zwaarwegend advies aan het bevoegde orgaan.

Een ledenraadpleging biedt immers een mate van legitimiteit die door een congres, een afdelingsvergadering of een gewestelijke vergadering niet kan worden overtroffen.

Derhalve wordt voorgesteld de uitslag van een geldige ledenraadpleging gelijk te stellen aan de beslissing van het bevoegde orgaan en dus beslissend te laten zijn voor de uitslag.

Als er geen ledenraadpleging kan zijn, omdat er geen of ten hoogste één kandidaat beschikbaar is, of als de ledenraadpleging niet geldig is door onvoldoende deelname, is er geen lijsttrekker gekozen. De keuze van de lijsttrekker is dan aan de bevoegde vergadering, op voordracht van het bestuur of de onafhankelijke commissie. Op landelijk niveau kan het om uiteenlopende redenen onverstandig zijn om onduidelijkheid te laten bestaan hoe tot aan het congres de kaarten liggen. Het partijbestuur kan dan volgens het voorstel een kandidaat aanwijzen die tot aan het congres de positie inneemt van lijsttrekker. Het ligt overigens voor de hand dat dit degene is die ook op de ontwerp-kandidatenlijst de eerste positie inneemt. Het congres beslist echter in dit geval uiteindelijk over de vervulling van de eerste positie.

Het kan op een eerder moment voorkomen dat tussen de verkiezing van een lijsttrekker en het vaststellen van de kandidatenlijst twijfels rijzen over de verkozen lijsttrekker. De vraag doet zich voor of daartoe bepalingen opgenomen moeten worden. De reglementencommissie acht dit onwenselijk:

- specifieke bepalingen zetten een deur open naar oneigenlijk gebruik van dergelijke bepalingen, als een verkozen lijsttrekker binnen of buiten de partij controverses oproept;
- het is zo ingrijpend als een dergelijke beslissing teruggedraaid zou moeten worden, dat niet alleen goede redenen aanwezig moeten zijn (met name schade voor de partij), maar dat het verre de voorkeur verdient dat deze ingreep plaatsvindt door het partijbestuur; dit gebeurt op grond van artikel 23, lid 1 van de statuten.

Het partijbestuur heeft overigens altijd de mogelijkheid in te grijpen als er bij de procedure van de kandidaatstelling op het niveau van de afdeling of het gewest iets helemaal fout gaat.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt een omissie in het reglement op te lossen. Thans is niet expliciet geformuleerd hoe het zit als een politiek leider moet worden gekozen op een ander tijdstip dan bij de aanwijzing van de lijsttrekker bij de Tweede Kamerverkiezingen. Deze situatie deed zich bijvoorbeeld voor begin 2012. Conform de toen gevolgde gang van zaken wordt voorgesteld om in zo'n geval zo veel mogelijk te handelen als bij de verkiezing van de lijsttrekker. Met dien verstande dat alleen die leden kandidaat kunnen staan die de positie van politiek leider ook daadwerkelijk kunnen uitoefenen (ze kunnen tot fractievoorzitter worden gekozen of maken deel uit van het kabinet).

I. Uitvoering van de "motie kandidaatstelling" met betrekking tot de Tweede Kamer

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

I.1. In artikel 8.9. (de kandidaatstellingsprocedure) het invoegen nieuwe leden of aanpassen van de tekst:

Nieuw lid 8, met vernummering van de overige leden:

8. Elk gewestelijk bestuur heeft het recht ten hoogste drie kandidaten voor te dragen uit de beschikbare kandidaten, waarmee in het kader van de voorbereiding van de vaststelling van de ontwerp-kandidatenlijst een selectiegesprek wordt gevoerd door of vanwege het partijbestuur.

Aanvullen van oud lid 8 tot de volgende tekst (nieuwe tekst is schuin gedrukt):

8. (oud) Het partijbestuur stelt uit de leden die de interne bereidverklaring en de verklaring op basis van de erecode hebben afgegeven een gemotiveerde rangordening op. Deze rangordening vormt de ontwerp-kandidatenlijst. *Bij de plaatsing op de lijst wordt rekening gehouden met de electorale kracht van de kandidaten, waarover in de toelichting op de ontwerp-kandidatenlijst verantwoording wordt afgelegd.*

Nieuw lid invoegen na (oud) lid 8, met vernummering van de overige leden:

- 8a. Bij kandidaten op de ontwerp-kandidatenlijst die al zitting hebben in de Tweede Kamer, vraagt het partijbestuur advies over hun functioneren binnen de regio waaraan zij op grond van artikel 8.12, lid 9 verbonden zijn aan het betreffende gewestelijk bestuur, met in acht neming van de afspraken als bedoeld in artikel 8.12, lid 10. Een gewestelijk bestuur betreft bij dit advies in ieder geval de opvattingen van de afdelingen in die regio.

Nieuw lid invoegen na (oud) lid 8, met vernummering van de overige leden:

- 8b. Het partijbestuur draagt er zorg voor dat bij de kandidaten die op de ontwerp-kandidatenlijst staan op verkiezbaar geachte plaatsen uit elke provincie er minstens één kandidaat is geplaatst.

Nieuw lid invoegen na (oud) lid 8, met vernummering van de overige leden:

- 8c. Het partijbestuur kan, na advies van de Verenigingsraad, besluiten om de laatste plaatsen van de ontwerp-kandidatenlijst per kieskring in te vullen met kandidaten met een duidelijke regionale herkenbaarheid in die kieskring. Over de plaatsing van deze kandidaten vraagt het partijbestuur advies aan het gewestelijk bestuur, dat daarover overleg voert met de afdelingen in die kieskring.

Nieuw lid invoegen na lid 8, met vernummering van de overige leden:

- 8d. Het partijbestuur kan bij leden informatie vragen over kandidaten. Indien het partijbestuur referenties wil natrekken over een kandidaat bij niet-leden van de partij, gebeurt dat in overleg met de betrokken kandidaat.

I.2. Toevoegen van een nieuw lid 10 in artikel 8.12. (Functioneren van de fractie en het voeren van voortgangsgesprekken):

10. Het gewestelijk bestuur dat verbonden is aan de regio waarop een Tweede Kamerlid zich richt op basis van de toedeling uit lid 9, maakt afspraken met dat Kamerlid over diens inzet in die regio. Het gewestelijk bestuur betreft de afdelingen in die regio bij het maken van die afspraken. De gewestelijke vergadering wordt over deze afspraken geïnformeerd.

I.3. Toevoegen van een nieuwe taak aan het gewest, op te nemen in artikel 3.1. (De taken van het gewest) na h, met vernummering van de volgende onderdelen:

- ia. het adviseren aan het partijbestuur over kandidaten bij het voorbereiden van een ontwerp-kandidatenlijst voor de Tweede Kamer, alsmede het bevorderen van de werkzaamheden van Kamerleden in de regio's die binnen het gewest vallen;

I.4. Toevoegen van een nieuwe taak aan het gewest, op te nemen in artikel 3.1. (De taken van het gewest) na h, met vernummering van de volgende onderdelen:

- ib. het maken, uitvoeren en afleggen van verantwoording over een plan voor de werving en selectie van kandidaten uit dat gewest voor vervulling van functies namens de partij;

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Door het congres van 27 april 2013 is een aantal conclusies getrokken over de versterking van de regionale factor bij het opstellen van de ontwerp-kandidatenlijst en het betrekken van de activiteiten in de regio van zittende Tweede Kamerleden in geval van een eventuele herverkiezing. Hoewel deze conclusies over het algemeen ook geconcretiseerd zouden kunnen worden zonder aanpassing van het reglement, is er voor gekozen om een aantal conclusies te vertalen in teksten in het reglement. Daarmee krijgen deze bepalingen een dwingend karakter en is voor iedereen helder wat wordt verlangd van kandidaten en partijorganisatie.

J. Het informeren van kandidaten over hun plaatsing op de ontwerp-kandidatenlijst

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

J.1. Toevoegen van twee nieuwe leden 13 en 14 in artikel 8.9., alsmede het vernummeren van de overige leden:

13. Het partijbestuur deelt voor het publiceren van de ontwerp-kandidatenlijst de kandidaat diens voorziene plaats op de ontwerp-kandidatenlijst mee.
14. Het partijbestuur kan na de mededeling aan de kandidaten van hun plaats op de ontwerp-kandidatenlijst de ontwerp-kandidatenlijst bijstellen of aanvullen tot het moment van publicatie.

J.2. Toevoegen van twee nieuwe leden 13 en 14 in artikel 9.8., alsmede het vernummeren van de overige leden:

13. Het partijbestuur deelt voor het publiceren van de ontwerp-kandidatenlijst de kandidaat diens voorziene plaats op de ontwerp-kandidatenlijst mee.
14. Het partijbestuur kan na de mededeling aan de kandidaten van hun plaats op de ontwerp-kandidatenlijst de ontwerp-kandidatenlijst bijstellen of aanvullen tot het moment van publicatie.

J.3. Toevoegen van twee nieuwe leden 13 en 14 in artikel 10.9., alsmede het vernummeren van de overige leden:

13. Het partijbestuur deelt voor het publiceren van de ontwerp-kandidatenlijst de kandidaat diens voorziene plaats op de ontwerp-kandidatenlijst mee.
14. Het partijbestuur kan na de mededeling aan de kandidaten van hun plaats op de ontwerp-kandidatenlijst de ontwerp-kandidatenlijst bijstellen of aanvullen tot het moment van publicatie.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: De voorgestelde bepalingen ontbreken in de delen over Tweede Kamer, Eerste Kamer en Europees Parlement, terwijl ze wel zijn opgenomen in de delen over de gemeenteraad, Provinciale Staten en de waterschappen. Het gaat om het regelen dat het partijorgaan dat verantwoordelijk is voor het vaststellen van de ontwerp-kandidatenlijst vooraf aan de publicatie de kandidaten inlicht over hun plaats op die ontwerp-kandidatenlijst (of het niet geplaatst zijn). Dat maakt dat de kandidaten zijn geïnformeerd als zij mogelijk na de publicatie daarop worden aangesproken, maar het komt wel voor dat kandidaten zich daarop terugtrekken (dat is hun recht) en dat moet uiteraard zo min mogelijk plaatsvinden nadat de ontwerp-kandidatenlijst is gepubliceerd. In verband met dit effect, is ook expliciet opgenomen dat het verantwoordelijke partijorgaan, in dit geval het partijbestuur, tot aan de publicatie van de ontwerp-kandidatenlijst zijn beslissing over de volgorde van de kandidaten nog kan aanpassen.

K. Het ondersteunen van een kandidatuur met (unieke) handtekeningen

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: In dit onderdeel wordende term "beoogd lijsttrekker" en "beoogd voorzitter" gebruikt. Indien echter de voorstellen worden aanvaard die vermeld staan onder "H. Het kiezen van de lijsttrekker vooruitlopend op de presentatie van de ontwerp-kandidatenlijst, alsmede het geven van een beslissend karakter aan de uitslag van een geldige ledenraadpleging over een lijsttrekker of (partij)voorzitter", dan wordt de tekst van de betreffende artikelen redactioneel in overeenstemming gebracht met het gestelde onder H.

Bij aangenomen toevoegingen worden de andere artikelen opnieuw genummerd.

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

K.1. Artikel 8.9. De kandidaatstellingsprocedure

Toevoeging nieuw lid bij artikel 8.9.

2. De handtekeningen ter ondersteuning van een kandidaat dienen te worden gezet door leden van de partij en vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden in de ledenadministratie te identificeren, zoals naam en adres. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Een kandidaat mag ook de handtekening van zichzelf benutten. Het partijbestuur kan beslissen dat deze handtekeningen geplaatst dienen te worden op door het partijbestuur vastgestelde formulieren. Indien na inlevering blijkt dat het aantal geldige ondersteunende handtekeningen minder bedraagt dan 100, krijgt de kandidaat nog 7 dagen de gelegenheid het ontbrekende aantal aan te vullen.

Toevoeging in artikel 9.8 lid 11.

11. Indien het aantal kandidaten niet toereikend is naar het oordeel van het partijbestuur om uit de beschikbare kandidaten op een bevredigende wijze een lijst te vormen die voldoet aan de profielschets, dan kan het partijbestuur actief mogelijke kandidaten uitnodigen om beschikbaar te zijn. Dergelijke kandidaten dienen **te voldoen aan de vereisten van lid 3.**

Toevoeging in artikel 8.9 lid 19.

19. Indien het congres een onafhankelijke kandidaatstellingscommissie heeft ingesteld, treedt deze commissie in de plaats van het partijbestuur voor de taken en handelingen met betrekking tot het beoordelen van kandidaten en het opstellen **en verdedigen** van de ontwerp-kandidatenlijst, zoals weergegeven in de leden 4 tot en met 14 **en 16.**

K.2. Artikel 9.8.. De kandidaatstellingsprocedure

Toevoeging in artikel 9.8 lid 1.

1. Voor de datum die is opgenomen in het planningsschema, genoemd in artikel 9.2. lid 2, kunnen leden bij het partijbestuur een gemotiveerde sollicitatiebrief indienen, vergezeld van de informatie die het partijbestuur verder van hen verlangt. **Deze leden dienen hun kandidatuur te ondersteunen door minstens 100 handtekeningen te overleggen.** Deze leden gelden vanaf dat moment als kandidaat. Bij het indienen van de sollicitatiebrief bestaat de gelegenheid voor kandidaten om ten opzichte van onderdelen van het op dat moment geldende verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamer, alsmede het regeerakkoord als dat van toepassing is, schriftelijk een zwaarwegend voorbehoud te maken. Het congres wordt, voordat het de ontwerp-kandidatenlijst in behandeling neemt, op de hoogte gesteld van eventuele voorbehouden.

Toevoeging nieuw lid bij artikel 9.8

2. **De handtekeningen ter ondersteuning van een kandidaat dienen te worden gezet door leden van de partij en vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Een kandidaat mag ook de handtekening van zichzelf benutten. Het partijbestuur kan beslissen**

sen dat deze handtekeningen geplaatst dienen te worden op door het partijbestuur vastgestelde formulieren. Indien na inlevering blijkt dat het aantal geldige ondersteunende handtekeningen minder bedraagt dan 100, krijgt de kandidaat nog 7 dagen de gelegenheid het ontbrekende aantal aan te vullen.

Toevoeging in artikel 9.8 lid 7.

7. De beroepscommissie doet uitspraak binnen een termijn van ten hoogste 14 dagen na dagtekening van het bezwaarschrift en maakt deze uitspraak onverwijld schriftelijk kenbaar aan de betrokkene en aan het partijbestuur. Deze uitspraak is vertrouwelijk en niet vatbaar voor hoger beroep. *Als de beroepscommissie niet tijdig een beslissing neemt, is de kandidaat alsnog toegelaten.*

Toevoeging in artikel 9.8 lid 18.

18. Indien het congres een onafhankelijke kandidaatstellingscommissie heeft ingesteld, treedt deze commissie in de plaats van het partijbestuur voor de taken en handelingen met betrekking tot het beoordelen van kandidaten en het opstellen *en verdedigen* van *de* ontwerp-kandidatenlijst, zoals weergegeven in de leden 4 tot en met 13 en 15.

K.3. Artikel 10.9. De kandidaatstellingsprocedure

Toevoeging in artikel 10.9 lid 1.

1. Voor de datum die is opgenomen in het planningsschema, genoemd in artikel 10.2. lid 2, kunnen leden bij het partijbestuur een gemotiveerde sollicitatiebrief indienen, vergezeld van de informatie die het partijbestuur verder van hen verlangt. *Deze leden dienen hun kandidatuur te ondersteunen door minstens 100 handtekeningen te overleggen.* Deze leden gelden vanaf dat moment als kandidaat.

Toevoeging nieuw lid bij artikel 10.9.

2. De handtekeningen ter ondersteuning van een kandidaat dienen te worden gezet door leden van de partij en vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Een kandidaat mag ook de handtekening van zichzelf benutten. Het partijbestuur kan beslissen dat deze handtekeningen geplaatst dienen te worden op door het partijbestuur vastgestelde formulieren. Indien na inlevering blijkt dat het aantal geldige ondersteunende handtekeningen minder bedraagt dan 100, krijgt de kandidaat nog 7 dagen de gelegenheid het ontbrekende aantal aan te vullen.

Toevoeging in artikel 10.9 lid 7.

7. De beroepscommissie doet uitspraak binnen een termijn van ten hoogste 14 dagen na dagtekening van het bezwaarschrift en maakt deze uitspraak onverwijld schriftelijk kenbaar aan de betrokkene en aan het partijbestuur. Deze uitspraak is vertrouwelijk en niet vatbaar voor hoger beroep. *Als de beroepscommissie niet tijdig een beslissing neemt, is de kandidaat alsnog toegelaten.*

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Het vereiste van de ondersteuning van een kandidaat met voldoende handtekeningen heeft gevolgen voor bepalingen over handtekeningen die verzameld worden ter ondersteuning van een kandidatuur bij een ledenraadpleging over het lijsttrekkerschap, alsmede de functie van partijvoorzitter. Bij een dergelijke verkiezing is bovendien een vereiste dat ondersteunende handtekeningen uniek van karakter zijn.

AMENDEERBAAR

K.5. Voorstel wijziging tekst van artikel 5.6., lid 3, alsmede een nieuw lid 4 en vernummern van de overige leden:

Toevoeging in artikel 5.6 lid 3.

3. Kandidaten die zich aanmelden voor een lijsttrekkerverkiezing, dienen daarbij *op de dag die bepaald wordt in het draaiboek als bedoeld in artikel 5.3., lid 3* de *geldige* handtekeningen van minstens 10% van de stemhebbende leden van de afdeling te overleggen, of bij afdelingen met minstens 500 leden minstens 50 *geldige* handtekeningen. *Deze handtekeningen dienen toe te behoren aan worden gezet door leden van de partij in die afdeling en vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat,*

telt slechts één van deze handtekeningen. Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen en naar het oordeel van het afdelingsbestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie voldoende geschikt zijn voor de positie van lijsttrekker, vervalt de ledenraadpleging.

Toevoeging nieuw lid bij artikel 5.6.

4. Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 3.

K.6. Voorstel wijziging tekst van artikel 6.6., lid 3, alsmede een nieuw lid 4 en vernummern van de overige leden:

3. Kandidaten die zich aanmelden voor een lijsttrekkerverkiezing, dienen daarbij de *geldige* handtekeningen van minstens 50 leden te overleggen *op de dag die bepaald wordt in het draaiboek als bedoeld in artikel 6.3., lid 3. Deze handtekeningen dienen te worden gezet door leden van de partij in die provincie en vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen.* Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen en naar het oordeel van het gewestelijk bestuur of de onafhankelijke kandidaatstellingscommissie voldoende geschikt zijn voor de positie van lijsttrekker, vervalt de ledenraadpleging.
4. Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 3.

K.7. Voorstel wijziging tekst van artikel 7.6., lid 3, alsmede een nieuw lid 4 en vernummern van de overige leden:

3. Kandidaten die zich aanmelden voor een lijsttrekkerverkiezing, dienen daarbij de *geldige* handtekeningen van minstens 10% van de leden woonachtig in het gebied van het waterschap, voor zo ver dit vereiste aantal de 50 leden niet te boven gaat, te overleggen *op de dag die bepaald wordt in het draaiboek als bedoeld in artikel 7.3., lid 3. Deze handtekeningen dienen vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen.* Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen, vervalt de ledenraadpleging.
4. Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 3.

K.8. Voorstel wijziging tekst van artikel 8.7., lid 2, alsmede een nieuw lid 3 en vernummern van de overige leden:

2. Om kandidaat-lijsttrekker te zijn, dient men voor de datum die is opgenomen in het in artikel 8.2., lid 2 genoemde planningsschema minstens 100 geldige handtekeningen van leden van de partij die de kandidatuur ondersteunen te overleggen.
Deze handtekeningen dienen vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen, vervalt de ledenraadpleging. *Overigens zijn de bepalingen in artikel 8.9. zo veel mogelijk van toepassing.*
3. *Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 2.*

K.9. Voorstel wijziging tekst van artikel 9.6., lid 2, alsmede een nieuw lid 3 en vernummernen van de overige leden:

2. Om kandidaat-lijsttrekker te zijn, dient men voor de datum die is opgenomen in het in artikel 9.2., lid 2 genoemde planningsschema minstens 100 geldige handtekeningen van leden van de partij die de kandidatuur ondersteunen te overleggen.
Deze handtekeningen dienen vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen, vervalt de ledenraadpleging. *Overigens zijn de bepalingen in artikel 9.8. zo veel mogelijk van toepassing.*
3. Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 2.

K.10. Voorstel wijziging tekst van artikel 10.7., lid 2, alsmede een nieuw lid 3 en vernummernen van de overige leden:

2. Om kandidaat-lijsttrekker te zijn, dient men voor de datum die is opgenomen in het in artikel 10.2., lid 2 genoemde planningsschema minstens 100 geldige handtekeningen van leden van de partij die de kandidatuur ondersteunen te overleggen.
Deze handtekeningen dienen vergezeld te gaan van gegevens die het mogelijk maken deze leden te identificeren in de ledenadministratie, zoals naam en adres. Indien een lid voor twee of meer kandidaten een handtekening heeft gegeven, worden de handtekeningen van dit lid doorgehaald. Indien een lid twee of meer handtekeningen heeft gegeven aan een zelfde kandidaat, telt slechts één van deze handtekeningen. Indien niet minstens twee kandidaten voldoende handtekeningen kunnen overleggen, vervalt de ledenraadpleging. *Overigens zijn de bepalingen in artikel 10.9. zo veel mogelijk van toepassing.*
3. *Indien een kandidaat, blijkend uit controle door of namens het bestuur, niet het vereiste aantal geldige handtekening kan overleggen, dient deze binnen een periode van minstens 7 dagen met aanvullende handtekeningen het vereiste aantal vol te maken. Voor deze aanvullende handtekeningen gelden de zelfde eisen als opgenomen in lid 2.*

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Door het congres van 27 april 2013 werd de uitspraak gedaan, dat bij de kandidatuur voor Tweede Kamer, Eerste Kamer en Europees Parlement voortaan minstens 50 geldige, unieke handtekeningen verzameld dienen te worden door de kandidaten.

In het reglement waren al bepalingen opgenomen over ondersteunende handtekeningen om deel te nemen aan een ledenraadpleging voor de positie van lijsttrekker. Als sprake is van het verzamelen van ondersteunende handtekeningen om een kandidatuur te verwerven voor een vertegenwoordigend lichaam, dan ligt het voor de hand dat dit ook het geval moet zijn om deel te nemen aan een ledenraadpleging over het voorzitterschap van de partij. Deze eis die onbedoeld was weggevallen bij de integrale wijziging van statuten en reglementen wordt opnieuw toegevoegd in het reglement.

De congresuitspraak betrof niet de kandidatuur voor gemeenteraad, Provinciale Staten en waterschapsbestuur. Het uitbreiden naar dergelijke functies van een vereiste dat een minimaal aantal ondersteunende handtekeningen overlegd moet worden, zou veel complicaties geven. Evenmin is er aanleiding om, zo die al plaatsvinden, bij een ledenraadpleging over de kandidatuur van afdelingsvoorzitter of gewestelijk voorzitter, een vereiste in te voeren van een minimaal aantal ondersteunende handtekeningen.

Bij de uitwerking van de congresuitspraak is een analyse gemaakt van de uitvoeringsgevolgen van de eis om handtekeningen te overleggen om een kandidatuur te ondersteunen. Op grond daarvan is ervoor gekozen dat de handtekeningen verzameld moeten worden in de fase dat een lid zich kandideert. Indien gekozen zou worden voor het verzamelen van handtekeningen op het moment dat de ontwerp-kandidatenlijst is vastgesteld, zou onvermijdelijk een verlenging van de procedure met minstens 4 weken plaatsvinden. Daarbij zouden onder hoge druk de handtekeningen verzameld moeten worden en gecontroleerd. Door te kiezen voor de fase waarin leden zich kandideren, is er voldoende tijd en gelegenheid handtekeningen te verzamelen, maar ook om deze na indiening te controleren.

Tevens is nader gekeken bij welke kandidaatstelling sprake dient te zijn van "unieke" handtekeningen. De conclusie is, dat deze eis gesteld kan worden als het gaat om de kandidatuur voor een enkelvoudige functie, zoals die van lijsttrekker of partijvoorzitter. Daarmee wordt voorkomen dat leden vrijblijvend een handtekening voor twee of meer kandidaten zetten: men dient een keuze te maken aan welke kandidaat men een handtekening verleent. Als het gaat om een kandidatuur voor een plaats op een kandidatenlijst, ligt dit anders. Elk lid kan immers heel goed van twee of meer kandidaten menen dat deze een plaats moeten hebben op een lijst die immers meerdere kandidaten omvat. Daarnaast speelde ook een praktische overweging een rol. Als het bijvoorbeeld gaat om de kandidatuur voor de lijst voor de Tweede Kamer zouden vermoedelijk tegelijk circa 200 leden op zoek gaan naar ondersteunende handtekeningen. Dat zou inhouden dat er een soort concurrentiestrijd kan ontstaan om leden te bewegen een handtekening te zetten, maar ook dat een zware controle op dubbele handtekeningen onvermijdelijk zou worden. Om nu toch te voldoen aan de gedachte dat een kandidaat flink zijn best moet doen om steun te verwerven, wordt voorgesteld het benodigde aantal handtekeningen te stellen op minstens 100.

Het gaat bij een enkelvoudige kandidaatstelling uitdrukkelijk om het overleggen van unieke handtekeningen, dat wil zeggen dat een partijlid zijn handtekening slechts aan één kandidaat kan geven in de zelfde procedure. Mede daardoor, er bestaat immers het risico dat partijleden deze eis niet kennen of negeren, bleek de noodzaak aanwezig om aan kandidaten de gelegenheid te geven aanvullende handtekeningen te verzamelen als ze na controle van de ondersteunende handtekeningen het vereiste aantal niet halen. Er is voor gekozen geen sancties op te leggen aan kandidaten die bij de ondersteunende handtekeningen er één of meer overleggen die niet uniek zijn. Het is voor de kandidaten immers niet mogelijk om te controleren of iemand zijn handtekening al aan een ander heeft gegeven. Het mag ook niet de mogelijkheid openen dat een partijlid hem onwelgevallige kandidaten in problemen brengt door meerdere handtekeningen te plaatsen. Als handtekeningen worden aangetroffen bij twee of meer kandidaten in de zelfde procedure waarbij om unieke handtekeningen wordt gevraagd, worden ze daarom in alle gevallen doorgehaald.

Het kan voorkomen dat iemand zijn handtekening twee of meer keer aan de zelfde kandidaat geeft, door een vergissing, onwetendheid of anderszins. In dat geval telt een handtekening uiteraard maar één keer. Verder is het geen bezwaar als een kandidaat ook tekent voor de eigen kandidatuur.

De mogelijkheid bestaat om kandidaten niet in behandeling te nemen, omdat zij apert niet voldoen aan het vastgestelde profiel of de partij schade zouden kunnen berokkenen. Voorgesteld wordt deze beoordeling bij de procedure voor de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en het Europees Parlement te versnellen, omdat thans het risico bestaat dat over een kandidaat nog onduidelijkheid bestaat, terwijl de ontwerp-kandidatenlijst al is vastgesteld. Met inbegrip van een eventuele beroepsprocedure dient de uitsluiting van een kandidaat afgehandeld te zijn voordat een ontwerp-kandidatenlijst wordt gepubliceerd. De betrokkenen hebben er zelf ook recht op te weten of hun kandidatuur tijdig hersteld wordt.

De procedure van het lijsttrekkerschap en de kandidaatstelling voor een plaats op de kandidatenlijst zullen elkaar deels overlappen. Dat betekent dat kandidaten voor de positie van lijsttrekker die zich ook kandideren voor een plaats op de lijst, niet opnieuw handtekeningen behoeven te verzamelen: zij hebben immers al het vereiste aantal handtekeningen ter ondersteuning van hun kandidatuur ingeleverd. Wel blijft overeind dat deze ondersteunende handtekeningen niet dezelfde mogen zijn als die van andere kandidaten voor het lijsttrekkerschap.

L. Voorstellen en moties ter behandeling in congres of Politieke Ledenraad, ingediend door een lid van de partij

NIET AMENDEERBAAR

Huidige tekst in de statuten van artikel 5, lid 8 en artikel 8, lid 7:

Artikel 5. Het congres

8. Voorstellen, amendementen en moties kunnen worden ingediend door het partijbestuur of door de (afgevaardigden van de) afdelingen, alsmede de (afgevaardigden van de) instellingen en geledingen als bedoeld in lid 13, tenzij anders bepaald.

Artikel 8. De Politieke Ledenraad

7. Voorstellen, amendementen en moties kunnen worden ingediend door het partijbestuur of door (de afgevaardigden van) de afdelingen en de gewesten, alsmede de (afgevaardigden van de) Jonge Socialisten, de neveninstellingen en de door het partijbestuur erkende platforms en netwerken, zoals bepaald in lid 11.

AMENDEERBAAR

De voorgestelde aanpassingen:

L.1. Gewijzigde tekst van artikel 5, lid 8:

8. Voorstellen, amendementen en moties kunnen worden ingediend door het partijbestuur of door de (afgevaardigden van de) afdelingen, alsmede de (afgevaardigden van de) instellingen en geledingen als bedoeld in lid 13, tenzij anders bepaald. Elk lid heeft het recht voorstellen en moties in te dienen ter behandeling in het congres; bepalingen over dit recht van initiatief zijn geregeld in het reglement.

L.2. Gewijzigde tekst van artikel 8, lid 7:

7. Voorstellen, amendementen en moties kunnen worden ingediend door het partijbestuur of door (de afgevaardigden van) de afdelingen en de gewesten, alsmede de (afgevaardigden van de) Jonge Socialisten, de neveninstellingen en de door het partijbestuur erkende platforms en netwerken, zoals bepaald in lid 11. Elk lid heeft het recht voorstellen en moties in te dienen ter behandeling in de Politieke Ledenraad; bepalingen over dit recht van initiatief zijn geregeld in het reglement.

L.3. Invoegen van een nieuw lid 2 in artikel 4.2. De voorbereiding van het congres, met vernummering van de overige leden:

2. Elk lid kan voorstellen en moties indienen ter behandeling in het congres tot 9 weken voordat het congres wordt gehouden, mits bij indiening ondersteund door minstens 100 andere leden. Een lid dat een dergelijk voorstel of motie indient treedt op als indiener van dit voorstel of deze motie en heeft het recht het voorstel of de motie toe te lichten en te verdedigen tijdens het congres.

L.4. Invoegen van een nieuw lid 3 in artikel 4.5. De voorbereiding van de Politieke Ledenraad, met vernummering van de overige leden:

3. Elk lid kan voorstellen doen voor adviezen die door de Politieke Ledenraad worden behandeld of moties voorleggen aan de Politieke Ledenraad, mits dergelijke voorstellen of moties ondersteund zijn door minstens 100 andere leden. Een lid dat een dergelijk voorstel of motie indient treedt op als indiener van dit voorstel of deze motie en heeft het recht het voorstel of de motie toe te lichten en te verdedigen tijdens de Politieke Ledenraad.

NIET AMENDEERBAAR

Toelichting: Door het congres van 27 april 2013 is binnen het kader van de resolutie naar aanleiding van het rapport "tussen leden en leiders" een voorstel aangenomen om aan leden het recht van initiatief te geven om voorstellen en moties voor te leggen aan congres of Politieke Ledenraad. Een lid dat een dergelijk initiatief neemt, dient bij de indiening de steun van 100 andere leden aan te tonen.

Voorgesteld wordt bij dit recht van initiatief aan te sluiten op de huidige algemene formuleringen in statuten en reglementen als het gaat om voorstellen en moties die door partijgeledingen, afgevaardigden of geestverwante organisaties kunnen worden ingediend. Dat betekent dat geen nadere restricties worden gesteld ten aanzien van de aard of inhoud van dergelijke voorstellen en moties.

Hoewel dat voor zichzelf spreekt, worden ook bepalingen voorgesteld om te bewerkstelligen dat een lid dat een dergelijk initiatief indient de gelegenheid krijgt een dergelijk voorstel of motie toe te lichten en te verdedigen tijdens congres of Politieke Ledenraad. Als het gaat om een voorstel, bestaat de mogelijkheid dat partijgeledingen daarop amendementen indienen; in dat geval heeft het lid dat een initiatief heeft genomen alle rechten van een indiener van een voorstel.

Het recht van initiatief strekt vooralsnog niet uit tot amendering van andere voorstellen. Dat zou ook praktisch onuitvoerbaar zijn. Ook kan een lid op deze wijze niet deelnemen aan de vaststelling van een kandidatenlijst e.d.

Dit recht van initiatief laat overigens onverlet dat een lid voorstellen of moties kan entameren via de bestaande kanalen, dus via de afdeling waarvan hij deel uitmaakt of via geestverwante organisaties en platforms en netwerken. In dergelijke gevallen wordt een voorstel of motie evenwel ingediend door het betreffende orgaan en bepaalt dat ook de verdere stappen die ermee gedaan worden.